БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИИЛЕРИ, КАТЫЖЫҢАР!

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ, ҚЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1925 чылда үндезилетиптиген.

1951 ноябрь 29 ЧЕТВЕРГ № 235 (2409)

ӨРТЭЭ 20 КӨП.

БО ХҮНГҮ СОЛУНДА:

Улус судтарының соңгулдаларынга белеткелдиг ужуражыр (1 арын).

Александр Илларионович Ефремовту орнукшутканы (1 арын).

Н. Сушко.— Аңгы демиселинин марксисчи-ленинчи теориязынга шылгарангай салыышкын (2 арын).

Египеттиң, Сириянның, Ливанның, Иракның, Саудовская Арабиянын, Иеменниң болгаш Израильдиң чазактарынга **СОВЕТ ЧАЗАКТЫҢ НОТАЗЫ** (2 арын).

В. Морозов.— Социалистиг чаруштың түннелдери (3 арын).

Ч. Чүдек-оол.— Кулуннаан бе бүрүзүнден кулуннарны чидириг чокка ажаап ап турар мен (3 арын).

Совет Эвилели — бүгү делегейге тайбыңның тиилетирбес чөленгиижи (4 арын).

Кореяда болуушкуннар (4 арын).

СОҢГУЛДА МУРНУНУҢ АГИТАЦИЯЗЫНЫҢ ЧАА ҮЕ-ЧАДАЗЫ

Совет улус дайын сөөлүндеги беш чыл планын чедишкинниг күүсеткеш, улус ажыл-агыйының болгаш культураның улам-на күчүлүг көдүрлүүшкүнү дээш демисежип турар үеде улус судтарынга соңгулдаларның белеткели чоруп турар.

Бистиң Төрээн чуртувустун дайын сөөлүндеги чеьдип алган улуг чедиишкиннери болза, совет кижилерниң күш-ажылчы көдүрлүүшкүнүн улам хайныктырып, оларны Ленин—Сталинның партиязын долгандыр улам-на сырый катыштырган. Совет улустуң мораль-политиктиг чаңгыс эви чайгылыш чокка быжыгып, делегейде эң-не демократтыг эрге-чагырга болур совет эрге-чагырганың ат-алдары улам-на бедээн.

Улус судтарының соңгулдаларынга холбаштырган хуралдар, улус шиитткекчилеринге болгаш улус төлээлеринге кандидаттар депшидилгези, соңгукчуларның соңгулда мурнунуң хуралдары болза, совет ниитилелдиң чаңгыс эвин, коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң сталинчы блогунуң бажыын база катап көргүзүп турар.

Улус шиитткекчилеринге болгаш улус төлээлекчилеринге кандидаттар депшитинген, чаңгыс аай кандидаттар дугуржуп алырының соңгулда мурнунуң хуралдары эрткен болгаш депшитирген кандидаттар регистрастатынган. Ынчангаш ам соңгулда кампаниязының чаа үе-чадаже—коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң сталинчы блогунуң кандидаттары дээш агитация ажылын калбартырының үези эгелээн.

Улус судтарының составында бистиң областың ажылчыннарының, колхозчуларының болгаш интеллигенциязының мурнакчы кижилерни соңгукчулар депшиткен. Оларның аразында Кызылдың автотранспорт конторазының стахановчу чолаачызы Панасюра, Шагаан-Арыг МТС-тиң алдарлыг комбайнёру, тайбын талалакчыларының Бүгү-эвилел конференциязының төлээзи Бюрбю, Такдыда колхозчу бызанчы Тажы-Сан, Эми алдын уургайының хоочун ажылчыны Шөмбүл, Барыын-Хемчик районда эмчи Шарова, аныяк чогаалчы Кюнзегеш, Танды районнуң улус шиитткекчизи Маршанский болгаш оон-даа өске мурнакчы кижилер — үлетпүрнүң стахановчулары, көдээ ажыл-агыйның мурнакчылары, башкылар, эмчилер, албан хаакчыттар бар.

Эрткен соңгулдаларның үезинде большевик агитация бодунуң улуг ужур-дузалыг күжүн көргүскен. Соңгулдалар кампанияларының үезинде агитацияны калбартканының түннелинде, бистиң партия организацияларывыстың улуг полит-массалыг ажылының түннелинде коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң сталинчы блогу соңгулдаларга бүрүнү-биле тиилеп келген.

Бо соңгулдаларга ол сталинчы блоктуң тиилелгезин хандырар дээш партия организациялары улуг агитас-массалыг ажылды калбартып чоруткан. Агитпунктулар тургустунгулап, ында агитация ажылы ам үеде хайныышкыныг чоруп турар, муңмуң агитаторлар большевикчи сөс-биле соңгукчуларны сорук, күш киирип турар.

ВКП(б)-ниң Сүт-Хөл райкому агитколлективтерниң удуртукчуларының чөвүлел хуралын эртирип, агитколлективтернин дуржулгазын солуштурган, оларның семинарын эртирген. Ындыг хемчегларни өске-даа партия организациялары чорудуп турар.

Ындыг болза-даа, чамдык черлерде агитпунктулар боттарының ажылдарын кончуг озалдап калбарткан. Шагаан-Арыг хоорайда үш агитпунктулар агитация ажылын ёзулуг калбартыр дуржук, шимелде терилгезин безин дооспаан болгаш агитаторларны хоорайда ам-даа таарыштыр хуваааан. Кызыл хоорайның чамдык агитпунктулары база-ла кончуг озалдаашкын-биле ажылдап эгелээн.

Агитаторларны солуп, сеткүүл-биле, агитпунктуларны лозуң, плакат-биле хандырарынга область харылзаа ажылының четпес тургустунганы улуг шаптык ужураштырып турар. «РСФСР-ниң улус судтарының соңгулдаларының дугайында Дүрүмнү» парлаан, бо чылдың октябрь 30-де үнген «Шын» солун Мөңгүн-Тайга районга ноябрь 28-те четкен. Көскү агитацияга хереглээр лозуң, плакаттар, кызыл пөс болгаш өске-даа соңгулда материалдары ында ам-даа четпээн. Материалдыг үүлдер чокка агитация ажылын бүгү талазы-биле калбартырын чугаалаары-даа берге деп чүве билдингир.

Мындыг четпестерни доп-дораан узуткааш, агитация ажылын соңгукчуларның ортузунга улам-на өзүп турар темпи-биле калбартыры, агитколлективтерниң ажыл-чорудулгазын хүн-бүрү удуртуп, агитаторларга боттуг дузалажыры, оларның ажылының дуржулгазын солуштурары, чугула херектиг материалдар-биле — ном дептер, солун сеткүүл-биле оларны хандырары — партия райкомнарының, эге организацияларның ам үеде агитация ажылының талазы-биле кол сорулгазы болур.

Мооң мурнунда эртип турган соңгулда кампанияларының дуржулгазы болза, партия организацияларының агитас-массалыг ажылының хөй янзы болгаш байлактыг формалары барын көргүскен. Митингилер болгаш хуралдар, лекциялар болгаш илеткелдер, беседалар болгаш солун номчулгалары, хана солуну болгаш радио дамчыдылгазы, уран-чечен үүлдер көргүзүглери болгаш делгелгелер — бо бүгү болза, боттарының күжүн көргүскен. Бо соңгулдалар үезинде агитацияның бо бүгү хевирлерин бүрүнү-биле шын ажыглаар ужурлуг.

Агитация ажылын үүгле тускайлап томуйлаан агитаторлар чорудар эвес, харын партия, совет болгаш суд-прокуратура органнарының удуртур ажылдакчылары ажылчы чоннарның ортузунга политиктиг илеткелдерни чорудары эргежок чугула. «Совет судтуң организациязының болгаш ажыл-чорудулгазының демократтыг үндезиннери», «Совет судтуң кижизидикчи роли», «Совет хамаатыларының эргелери болгаш хүлээлгелери», «Улус суду социалистиг өнчүнү камгалаары дээш демиселде», «Советтиң улус суду хамаатыларның эргелериниң камгалалында» болгаш оон-даа өске чугула темаларлыг лекцияларны, илеткелдерни ам үеде кылыр ужурлуг.

Соңгулдалар белеткелинге, ылангыя агитас-массалыг ажылга культур-чырыдыышкын черлери идепкейлиг киржир хүлээлгелиг. Культура бажыңнары, клубтар, номчулга бажыннары, кызыл-булуңнар болгаш кызыл өглер агитпунктулар-биле чергелештир агитас-массалыг болгаш культур-чырыдыышкын ажылын соңгукчуларның ортузунга калбартыр ужурлуг.

Агитаторларның кол сорулгазы болза, коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң сталинчы блогунуң кандидаттары дээш агитация ажылын калбартып, ол сталинчы блоктуң улуг ужур-дузазын, бисте партия биле улустуң үзүлбес тудуш харылзаазын, кандидаттарның амыдыралын болгаш ажыл-чорудулгазын, соңгукчуларга таныштырары болур. Ленин — Сталинның партиязының улам тиилеп турар политиказын массага таныштырары, большевикчи сөс-биле улус чонну сорук киирери—агитатор кижи бүрүзүнүң хүндүлүг хүлээлгези болгаш харыысалгалыг сорулгазы болур.

Эки тургустунган агитас-массалыг болгаш организастыг ажыл болза, улус судтарының соңгулдаларынга коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң сталинчы блогунуң тиилелгезин хандырарының чугула үүлү болур.

Улус судтарының соңгулдаларынга белеткелдиг ужуражыр

Белеткел ажылын дыңзыдар

ШАГААН-АРЫГ. (Телефон-биле). Улус судтарының соңгулдаларынга белеткел ажылдары Улуг-Хем районда чедишкинниг чоруп турар. Районнуң девискээринде 17 кезек черде соңгулда пунктулары болгаш 19 агитпунктулар бар. Соңгулда пунктуларының болгаш агитпунктуларының хөй кезииниң шимелдези бүрүн доозулган.

Районнуң 19 агитпунктуларында 270 агитаторлар ажылдап турар. Олар бо аразында соңгукчуларнын ортузунга янзы-бүрү темаларлыг 19 илеткелдерни, 127 беседаларны болгаш 187 солун номчулгаларын чоруткан. Агитаторлар ам улус судтарынга кандидаттарның биографияларын соңгукчуларның ортузунда калбаа-биле таныштырып турар. Бүгү соңгукчуларның ат-даңзыларын ноябрь 26-да азып дооскан.

Ындыг болза-даа, бо ажыл чамдык черлерде ам-даа эки чоруп шыдавайн турар. Райкүүскомнуң тус-тус соңгулда пунктуларында быжыктырган харыысалгалыг төлээлериниң чамдыызы амдыгаа чедир-де боттарының ол соңгулда пунктуларында барбайн турар. Чижээ, Ийи-Тал сумузунда Димитров аттыг колхозта соңгулда пунктузунда райкүүскомнуң төлээзи эш Комаров мынчага чедир ол черинге барып көрбээн.

Райкүүскомнуң талазындан соңгулда пунктуларынга хереглээр соңгулда материалдарын (кызыл пөс, саазын, чырыткы, соңгулда дүрүмнери болгаш өске-даа чүүлдерни) ам чаа тарадып, саададып турар чорук дыка четпес. Ол ышкаш көлээ (сумму) Советтериниң талазындан соңгулда пунктуларының ажылынга четпес дузалажып турар.

Көдээ черлерде соңгулда пунктулары болгаш агитпунктулар соңгулда хүнүнге белеткел ажылдарын мүн чүгээр чорудуп турар болзадаа, район төвү Шагаан-Арыг хоорайда үш агитпунктулары амдыгаа чедир шимелдезин безин кылып дооспаан болгаш агитаторларны тус-тус участоктарда ам-даа быжыктырып тургуспаан болуп турар. Шак ындыг янзылыг четпестер өске-даа соңгулда пунктуларында болгаш агитпунктуларда бар. Ынчангаш улус судтарының соңгулдаларынга белеткел ажылдарын бүгү тала-биле күштелдирип тургаш, ол чугула политиктиг кампанияны бедик деңнелге эртирер чорук чугула.

М. БУГАЛДАЙ.

Суд соңгулдаларынга белеткел эки

ЧАА-ХӨЛ. (Телефон-биле). Бо чылдың декабрь 16-да болур улус судтарының соңгулдаларынга белеткел ажылдары Чаа-Хөл районда организастыг чоруп турар. Районнуң девискээринде 13 кезек черде соңгулда пунктулары болгаш 16 агитпунктулар бар. Соңгулда пунктулары-даа, агитпунктулар-даа эки шиментинген. Соңгукчуларның ат-даңзыларын ноябрь 26-да бүрүн азып дооскан.

Ак-Туругда Ленин аттыг колхозта, Кызыл-Дагда, «Бурунгаар» колхозта, Чаа-Хөлде Молотов аттыг колхозта болгаш район төвүнде агитпунктулар эки ажылдап турар. Агитаторлар ВКП(б) райкомундан бадылаан план ёзугаар соңгукчуларның ортузунда янзы-бүрү темаларлыг илеткелдерни, беседаларны болгаш солун номчулгаларын калбаа-биле чорудуп турар.

Ам агитаторлар улус судтарынга кандидаттарның биографияларын соңгукчуларның ортузунда таныштырып чоруп турар болгаш эң ылангыя Сталинчы Конституцияның хүнүнге ажыл-агый талазы-биле чаа-чаа чедиишкиннерлиг ужуражыр дээш күш-ажыл фронтузунга улам идепкейлиг ажылдаарынче ажылчы чоннарны кыйгырып турар.

К. КҮНЧҮҢ.

Соңгулдаларга чедиишкинниг ужуражыр

СУГ-АКСЫ. (Телефон-биле). Улус судтарының соңгулдаларынга белеткел ажылдары Сүт-Хөл районда ниитизи-биле багай эвес чоруп турар. Ноябрь 26-дан эгелээш районнуң бүгү девискээринде соңгукчуларның даңзыларын азып эгелээн. Соңгулда пунктуларында болгаш агитпунктуларда ажыл калбаа-биле чоруп турар.

Бора-Тайга сумузунда улгатыр катыштырган Сталин аттыг колхозта соңгулда пунктузунуң чанында агитпункт (эргелекчизи эш А. Сергей) эки ажылдап турар. Агитпунктунуң ниити шимелдези эки. Агитаторлар бо аразында соңгукчуларга дөрт удаа лекцияларны номчаан болгаш беседаларны, солун номчулгаларын үргүлчү чорудуп турар.

Ындыг болза-даа оон-биле чергелештир районда чамдык соңгулда пунктулары болгаш агитпунктулар ам-даа чогуур негелдезинге чедир ажылдап шыдавайн турар. Чижээ, район төвү Суг-Аксы суурда агитпункт багай ажылдап турар. Ол агитпунктунуң шимелдезин амдыгаа чедир кылып дооспаан. Ол көдээ Советтиң даргазының хүлээлгезин күүседип турар Лэпсаң агитпунктуну одаар ыяш болгаш өскедаа эргежок чугула чүүлдер-биле хандырбайн турар. Ол агитпунктуда дежурный безин чок.

Улус судтарының соңгулдаларынга белеткел ажылдарын бүгү талабиле күштелдирип тургаш, ол чугула политиктиг кампанияны бедик деңнелге эртирер чорук чугула.

К. СЕДИП.

Улустарның аас-кежии болгаш найыралы дээш

Шаанда дарлаашкын адаанга хилинчек көрүп чораан дунган улус совет улустуң эп-найыралдыг өгбүлезинде чырыткылыг амыдыралды чеьдип алган. Ленин—Сталинның партиязының сагыш салыышкының ачызында оларның амыдыралы танытынмас кылдыр экижээн. Колхозчулар ховуларда ристиң болгаш хөвеңниң байлакшылдыг дүжүдүн өстүрүп турар. Аас-кежик болгаш тайбың оларның амыдыралында кирген.

Культура улустуң хереглели болган. Электри лампочказы чаагайыбиле тутунган суурларны чырыдып турар. Колхозчулар билиглерни шиңгээдип ап, мурнакчы агроном эртемин өөренип турарлар. Аныяктарның мурнунда дээди өөредилге черлеринче калбак орук ажытынган.

Бистиң бодувустуң интеллигенциявыс — эртемдээннер, эмчилер, башкылар өзүп көвүдээн. Аныяк дунган эртемдээн Абдуражман Климов чоокта чаа милология эртеминиң талазы-биле кандидат чергезинге диссертацияны дужааган. Дунган Салир Шимов миллион-миллион километрлерге ужуп, эң эки ужудукчу болган. Дунган Ардеза Лалазова — кайгамчык эки эмчи болуп турар. Бедик дүжүттүн мастерлери бистиң колхозчуларывыс бүгү чуртта алдаржааннар. Чугле Карасуйск районда «Кызыл-Шарк» көдээ ажыл-агый артелинде Социалистиг Күш-ажылдың 9 Маадырлары бар.

Совет дунган улустар күш-ажылын болгаш күзелин, оларның бүгү энергиязын ынак социалистиг Төрээн чурттуң байлакшылын болгаш алдарын күштелдиреринче угландырган. Бүгү совет кижилерге ышкаш, оларга дайын херек чок. Олар бүгү күзел-чүткүлү-биле, бодунуң ажыл-ижи-биле тайбыңның улуг херээн деткип турар.

Чогаалчы ЯСИР ШИВАЗ

Фрунзе хоорай.

Миллионнер колхозтарның району

БЕЛОКАНЫ. Азербайджан ССРниң Белоканы району болза, Азербайджанның таакпы тарыыр улуг районнарының бирээзи болур. Районнуң колхозчулары күрүнеге таакпы дужаарының чыл планын хуусаазындан дөрт ай бурунгаар күүсеткен. Эрткен чылга деңнээрге бо чылын таакпы бүрүзүн ийи чыгыы катап хөйну күрүнеге дужааган.

Районнуң бүгү таакпы тарыыр районнары миллион-миллион рубль ажыкты бо чылын алган.

(СЭТА).

Александр Илларионович Ефремовту орнукшутканы

Ноябрь 25-те Москваның ажылчы чоннары совет күрүненин шылгарангай деятели, ВКП(б) Төп Комитединиң кежигүнү, ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады Александр Илларионович Ефремовту сөөлгү орукче үдээн.

Эртенгиниң 10 шакта Эвилелдер Бажыныңын Колонналарлыг залынче чоннуң кирери база эгелээн. Ында мөчээн кижиниң мага-бодунуң хүлүн шыгжаан урнаны салган. Бедик салыгның чанында дириг чечектер болгаш ногаан үнүштер. Чечектер аразында А. И. Ефремовтуң улуг портредин олурткан. Өңгүр кызыл сыртыктарда Ленинниң ийи орденнерин, Суворов орденниң II чергезин, Күш-ажылчы Кызыл-Тук орденнин болгаш медальдерни кадаан. Ол болза, Төрээн чуртунуң мурнунга алдар хавыяазы дээш Совет чазактың А. И. Ефремовту шаңнаан орденнери болгаш медальдери.

Залга кажыыдалдыг аялга дыңналып турган. Александр Илларионовичниң мага-бодунуң хүлүн салган бедик салыгның чанынга хүндүлел таңныылы 5 минута бүрүзүнде-ле халажып турган. Ол таңныылга найсылалдың бүдүрүлгелериниң стахановчулары болгаш командирлери, партия, совет активи, министрлер, Совет Армияның болгаш Флоттун төлээлекчилери ээлчежип туруп турган. Хүндүлел таңныылынга турганнар: ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даргазының оралакчылары И. Ф. Тевосян, М. З. Сабуров, М. Г. Первухин, Совет Эвилелиниң маршалдары С. М. Будённый, В. Д. Соколовский, вице-адмирал Н. Г. Кузнецов, ВКП(б)-ниң Москва хоорай комитединиң секретарьлери И. И. Румянцев, В. И. Прохоров, Е. А. Фурцева болгаш оон-даа өскелер.

Бүдүрүлге, албан черлериниң коллективтериниң веноктары залда салдынган.

Ийи хүннүң дургузунда Колонналарлыг залды дамчыштыр найсылалдын он-он муң ажылчы чоннары эрткен.

Чарлыышкынның сөөлгү минуталары чоокшулап келген. Хүндүлел таңныылынга эштер К. Е. Ворошилов, А. И. Микоян, Л. М. Каганович, Н. С. Хрущев, А. Н. Косыгин, Н. М. Шверник, М. А. Суслов, П. К. Пономаренко, М. Ф. Шкирятов олар кээп турупкан.

Залга, мөчээн кижиниң төрелдери болгаш чоок кижилери, орнукшудулганы организастаар талазы-биле чазак комиссиязының кежигүннери, найсылалдың партия болгаш совет активи, министрлер, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң болгаш РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутаттары турган.

Партияның болгаш чазактың удуртукчулары, орнукшудулганы организастаар талазы-биле чазак комиссиязының кежигүннери урнаны оожум көдүргеш, Эвилелдер Бажыңындан үнүпкен.

Оходный рядты болгаш Манеж ишөлүн дургаар хүндүлелдиң аъттыг шериг кезээн дизе тургускан. Кажыыдалдың процессиязы Кызыл шөлче шимчепкен. Ында муң-муң ажылчы чоннар болгаш Москва гарнизонунуң шериг кезектери совет күрүненин шылгарангай деятели А. И. Ефремовту сөөлгү орукче үдээр дээш чыылган.

Мавзолейниң индириниң кырынга ВКП(б) ТК-ның кежигүннери болгаш ССРЭ чазааның кежигүннери үнүп келген.

А. И. Ефремовка тураскааткан кажыыдалдың митингизин ВКП(б) ТК-ның секретари эш П. К. Пономаренко ажыткан.

ВКП(б) ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң өмүнээзинден эш А. Н. Косыгинге сөс берген.

Большевик партияның болгаш совет улустуң шынчы оглу, Ленин—Сталинның улуг херээнге, советтиг Төрээн чуртка бодунуң медерелдиг амыдыралын кызыгаар чоккз бараалгаткан А. И. Ефремовтуң амыдыралын болгаш ажыл-чорудулгазын, совет үлетпүрге, ылангыя аар машина тудуушкунунга оон улуг ролин эш Косыгин тодаргайлап чугаалаан.

Москваның болгаш Москва областың ажылчы чоннарының өмүнээзинден ажылчы чоннар депутаттарының Москва хоорай Совединиң күүскомунуң даргазы эш М. А. Яснов сөс алгаш, Москва хоорайның болгаш областың ажыл-агый, культур тургузуушкунунуң хөгжүлдезинге А. И. Ефремовтуң улуг ачы хавыяалыг болганын демдеглээн.

Кажыыдалдың митингизи доозулган соонда, А. И. Ефремовтуң магабодунуң хүлүн урган урнаны Кремльдиң ханазында шыгжаан. Шөлдүң кырынга үш удаа боолар дааштаашкыны болган. Урнаны шыгжаан ойбактың аскын калбак мрамор даш-биле дуглааш, ында алдын үжүктер-биле мынча деп бижээн:

Александр Илларионович Ефремов

19 23 — 04 IV — 19 23 — 51 XI

Кажыыдалдың аялгазын Совет Эвилелиниң Күрүне Гимнизиниң улуг чаагай үнү солаан.

(СЭТА).

Улуг демиселдиң тодаргай көргүзүглери

ТБИЛИСИ. Хоорайның ажылчы чоннары большевик партияның төөгүлүг хүнү,— Тбилиси социал-демократтыг организацияларының бирги конференциязы болгандан бээр 50 чыл болганын демдеглеп эртирген. Ол конференцияга И. В. Сталинны баштадыр ленинчи-искрачы угланыышкынныг РСДРП-ниң Тбилиси комитедин соңгаан. Дыка хөй ажылчы чоннар бо хүннерде Крапоткин кудумчузунда ол төөгүлүг конференцияның болган бичии бажыңынга кээп турар.

Тбилисиниң пролетариадының революстуг шимчээшкинин удуртуп турган РСДРП-ниң Тбилиси комитедин соңгааны-биле чергелештир организакчы болгаш революсчу пропаганда ажыл талазы-биле улуг ажыл чорутунган. Ол ажылды И. В. Сталинның удуртулгазы-биле чорудуп турган. РСДРП-ниң Тбилиси комитеди болза, Закавказьениң бүгү ленинчи-искрачы организацияларының удуртукчу төвү болуп турган.

Улуг Сталинның удуртулгазы-биле пролетар интернационализмниң быжыг үндезининге тургустунган болгаш быжыккан Грузияның ленинчи-искрачы партия организациялары, Россияның пролетариадының Октябрьниң социалистиг Улуг революциязының бүгү-делегейге төөгүлүг ужур-дузалыг хостакчы демиселинге тергиин улуг салыышкынны киирген.

Төөгүлүг байырлал хүнүн таварыштыр Тбилисиниң парткабинеттеринде, библиотекаларында, клубтарында, культура бажыңнарында, бүдүрүлгелерде лекцияларны, илеткелдерни, беседаларны кылып, делгелгелерни тургускулаан.

(СЭТА).

Кыдат чогаалчыларның белээ

Кыдат чогаалчыларның Фын Сюэфын баштадыр ССРЭ-де аалдап келген төлээлери ноябрь 20-де совет чогаалчылар-биле ужурашканнар. Ийи улуг чурттар — ССРЭ биле Кыдаттың литератураларының найыралының демдээ болдуруп, Кыдаттың пөс-таавы аргыкчыларының торгуда сиилип кылганы Маркс, Энгельс, Ленин, Сталинның чуруктарын болгаш Мао Цзе-дуннуң чуруун аалчылар совет чогаалчыларга эккеп тудусканнар.

Ол ышкаш, шаажаң саваларның болгаш дааранылганын эң нарын ажылдарын, улуг кыдат чогаалчы Лу Синьниң демдеглелдериниң чыылдазын, Кыдаттың амгы чогаалчыларының номнарын, кыдат дылда совет литератураның чогаалдарын төлээлериниң кежигүннери эккеп туткулааннар.

(СЭТА).

Кара-Кумнарда хоорай

АШХАБАД. Кол Туркмен каналдың унунда турар Казандижак хоорайны чаартырының ажылдары эгелээн. Ында чаа тудуг районун тургузуп, дузалаар ажыл-агыйның бүдүрүлгезин, склад оран-бажыңнарын, ногаа шыгжаар черлерни кылып, чер адааның демир орук оруун салып турар.

Хоорайга муң-муң чаа чараш, ийи каът чуртталга бажыңнарын, культура ордуларын, клубтарны, медицина албан черлерин, садыг бүдүрүлгелерин, ыяш ажылдап кылыр комбинатты, механик мастерскаязын болгаш культура амыдыралдың, база бүдүрүлгенин өске-даа тудугларын тударын айыткан.

Тудугнуң адрезинге ыяш материалдары болгаш цементилер ам кээп турар.

(СЭТА).

Аңгы демиселиниң марксисчи-ленинчи теориязынга шылгарангай салыышкын

(И. В. Сталиннын „Аңгы демисели“ деп ажылынын парлатынып үнген хүнү-ден бээр 45 чыл болганынга)

Маркстың болгаш Энгельстиң тургусканы, Ленинниң болгаш Сталиннын улам ынай хөгжүткени аңгынын болгаш аңгы демиселиниң теориязы болза, төөгүнү материалисчи ёзу-биле билип көөрүнге эн-не чугула болгаш удуртукчу күш болуп турар.

Буржуазтыг социалогия болза, канчаар-даа аажок хөй санныг ниитилел төөгү фактыларын, оларның аразында харылзаалары, ниитилелдиң хоойлу ёзугаар хөгжүлдезин тодарадып билип шыдавас, чамдык бөлүктериниң болгаш кижилерниң шимчээшкиннерин масса чоннуң шимчээшкиннери-биле, аңгыларның шимчээшкиннери-биле холбаштырып шыдавас.

Ниитилел дугайында эртемни чүгле марксизм-ленинизм тургускан, чүгле аңгыларның болгаш аңгы демиселиниң марксисчи-ленинчи теориязы хөй-ниитиниң болуушкуннарының хоойлу ёзугаар хөгжүлделерин тодарадыр арганы берген.

Чүгле идеологияның, көрүлделериниң болгаш теорияларның талазы-биле хөй-ниитиниң болуушкуну тайылбырлатынмас деп демдеглевишаан, Ленин аңгы демиселиниң марксисчи теориязы-биле төөгүнү материалисчи ёзу-биле көөрүнүп аразында туруп турар эн-не ханы харылзааларны тергиини-биле характерлеп турар.

Ленин биле Сталин аңгы демиселиниң теориязындан чүгле хөй-ниити болуушкуннарын танып билириниң дугайын көрген эвес, харын-даа ниитилелдиң революсчу чаартыышкыны дээш демиселде эн-не чидиг чепсекти база көргеннер.

«Эртемниг социализмниң **тактиктиг** үндезини болза, аңгы демиселинде эптежиишкин чок чорук дугайында эртем-дир, чүге дээрге, ол — пролетариаттың холунда эн-дээрге чепсек болур. Пролетариаттың аңгы демисели дээрге, ооң дузазы-биле пролетариат политиктиг эргечагырганы чаалап алгаш, ооң соонда социализмни тургузары-биле буржуазияны хол куругладыр чепсек-тир» — деп эш Сталин бижээн.

Аңгы демиселиниң марксисчи-ленинчи теориязын удуртулга болдургаш, большевик партия Октябрьниң социалистиг Улуг революциязының тиилелгезин, мөлчүкчү аңгыларны узуткаарын болгаш ССРЭ-ге социализмниң тиилелгезин бүрүн хандырган. Улус демократиязының чурттарының коммунистиг партиялары аңгы демиселиниң дугайында марксисчи-ленинчи өөредиглерни аажыглавышаан, ажылчы чонну социализмниң тиилелгезинче чедиишкинниг баштап бар чоруурлар.

Аңгы демиселиниң ажылчын аңгының болгаш бүгү-ле улустарның социалистиг шимчээшкиннеринге херек кырында хынатынган марксисчи-ленинчи теориязы капиталистиг чурттарның коммунистиг партияларына капитализмни ап октаары болгаш бүгү делегейге социализм дээш демиселинге идегелдиг орук айтыкчызы болур.

И. В. Сталинның «Аңгы демисели» деп ажылы — марксизм-ленинизмниң өөредиглеринге шылгарангай салыышкын болуп турар. Ол ажыл болза, эш Сталинның тодарадыышкыны-биле алырга, «Ленинизмниң идеологиязының болгаш политиказының ажылдап кылыышкыны ам-даа доозулбайн турганының» чылларында бижитинген.

Ленинниң болгаш Сталинның бүгү-ле чогаалдары ышкаш «Аңгы демисели» деп үүлү болза, революстуг практиканың негелделерин холбаштыр көстүп келген болгаш бодунуң үезинин хосталгалыг шимчээшкиннериниң айтырыгларына харыларны берип турган.

И. В. Сталинның бо гениалдыг ажылы болза, марксизм-ленинизмниң теориязын чогаадыкчы ёзу-биле көөрүнүп чижээ, революстуг практикага эртем-билиглерниң чайыннанчак оруктарын чырыдып бербишаан, ооң негелделерин канчаар дыннангыры-биле хандырып бээриниң хевири болуп турар.

Эш Сталинның бо ажылы «Ахали дроеба» («Чаа үе») деп профэвилелдиң ажык солунунуң 1906 чылдың ноябрьниң 14 (27)-де үнген, бирги номеринге парлатынган.

1905 чылдың революциязының үезинде хаанныг Россияга ниити амыдыралдың дугайын тодаргайы-биле көргүспүшаан, И. В. Сталин бодунуң ол үүлүнге ынчаардагы хөй-ниитиниң ийи аңгыланчак аңгыларның — буржуазияның болгаш пролетариаттың аңгыланып турганын айыткан.

Ол чорук 1905 чылдың дуржулгазы-биле бадыткатынып турар. Революстуг болуушкуннар буржуазия-биле пролетариаттың аразынга иткилежиишкинни болдурупкан болгаш оларның аразында аңгы талазы-биле чөрүлдешкек чорукту туюлунга чедир илереткен. Капиталистерниң лагери ажылчын аңгының революстуг шимчээшкинин базар дээш боттарының эвилелдерин тургузуп, боттарының съездилерин чыылдырып турганнар. Ынчап турза-даа, пролетарийлерниң лагери ангала олурбаан — деп эш Сталин ынчаарда демдеглээн. Пролетариат болза, реакцияның истеп-сүрүүшкүннерин-даа тоовайн, аңгы кылдыр организастанмышаан, база-ла катыжып турган болгаш келир үениң чаа-чаа изиг сегиржип алыышкынарынга, буржуазияга удур демиселге белеткенип турган.

Буржуазия онза аңгы кылдыр органистатынмышаан, бодунуң политиктиг партиязын канчаар тургузуп турарын, ажыл төлевирин кудуладыры, ажыл хүнүн улгатырары дээш ооң экономикалыг демисели, пролетарийлерни күш чокталдырарынче, ооң организацияларын узуткаарынче чүткүлү реаксылыг буржуазияның партиязы болуп турган октябристерниң партиязының идей талазы-биле удуртулгазы ону политиктиг демиселге канчаар чедиргенин эш Сталин эң тодаргайы-биле болгаш билдингири-биле көргүзүп турар.

Пролетариат болза, чүгле экономикалыг демиселди организастаары-биле болгаш профессионал эвилелдерин тургузары-биле болуп каар аргазы чок турган, чүге дээрге, «. . . пролетарийлерде профэвилелиниң эрге-ажыктарындан аңгыда, ооң социалистиг революцияда болгаш социализмни тургузарында туруп турар аңгының ниити эрге-ажыктары база бар» — деп эш Сталин өөредип турар.

Пролетариат чангыс аай болгаш чарылбас аңгы болуп, политик талазы-биле тергиидээшкинни чаалап албаан шаанда, социалистиг революцияны тиилетирип ап шыдавас. Ындыгның ужурунда пролетариатка политиктиг демисел негетинип турар, а ооң соон дарый пролетариаттың политиктиг шимчээшкиннерин удуртурунга политиктиг партия база негетинер — деп эш Сталин айтып турар.

И. В. Сталин бодунуң ажыл-чорудулгаларының эң-не баштайгы үезинден эгелээш, В. И. Ленин-биле кады ажылчын аңгының чангыс аай революстуг партиязын, чаа хевирнин партиязын тургузары дээш демисежип келген. Эш Сталин Ленин-биле кады сырый дем-катыжыышкынныг ажылдап, большевизмниң идеологтуг, организастыг, тактикалыг болгаш теоретиктиг үндезиннерин ажылдап кылышкан. И. В. Сталинның «Аңгы демисели» деп ажылы ооң оон-даа өске ажылдары ышкаш база-ла большевизмниң тактикалыг үндезиннерин ажылдап кылырынга, идегелдиг, эң-не улуг күштүг революстуг партияны — большевиктерниң партиязын, ленинизмниң партиязын, Октябрь революциязының тиилелгезин хандырган, ССРЭ-ге социализмни тургускан, амгы үеде Совет Эвилелиниң улустарын коммунизмниң тиилелгезинче аппар чыдар партияны тургузарынга канчаар-даа аажок улуг рольду ойнаан.

Профэвилелдериниң антимарксисчи болгаш реаксылыг, партияга «хамаарылга чоктуң теориязынга» удур демиселге профэвилелдерин партияның идей талазы-биле удуртурунуң дугайында генийлиг өөредигни И. В. Сталин берген. Пролетариатты социализмче эдертип шыдаар ындыг партияны пролетариат боду дилээр ужурлуг — деп эш Сталин айтып турар.

Удуртур партиязын шилип ап турарының үезинде эн-не көрүнгүр болгаш шынгыы серемчилелдиг болурунга пролетариатты эш Сталин өөредип турар. Пролетариат болза «...политиктиг партияларның идейлиг үүлдерин кичээнгейлии-биле аңгылап билир болгаш ооң аңгы талазы-биле эрге-ажыктарын маадырлыыбиле болгаш шыны-биле камгалаар, пролетариаттың кызыл тугун бедик тудуп, пролетариатты политик талазы-биле тергиидээшкинче, социалистиг революцияже дидими-биле баштап киирер ындыг партияның идейлиг удуртулгазын хостуу-биле хүлээп алыр ужурлуг».

И. В. Сталин 1905 чылдың орус революциязының дуржулгазынга үндезилеп алгаш, аңгы демисели кандыг-даа болур болза, политиктиг демисел болур дээрзиниң дугайында Маркстың классиктиг илередиишкинин улам-на сайзыратпышаан, тодараткан. Марксизмниң бо дугайында кайгамчыктыг өөредиишкинин хажыдып, буржуазияның талазындан хензигийне-даа болза, ойталаашкыннар дээш демисел дээрге, политиктиг демисел болур деп шын эвес көрүп турган опортунистерге удур эш Сталин болза, аңгы демисели чайлаш чогу-биле политиктиг демисел апаар деп демдеглээн.

Эш Сталинның үүлүнде көргүскени пролетариаттың аңгы демиселиниң эптеш чогунуң дугайында, пролетариаттың политиктиг тергиидээшкининиң чаалап алырының дугайында, социализм дээш демиселге пролетариаттың партиязының удуртукчу ролиниң дугайында, профессионал эвилелдерин тургузарының болгаш оларның ролиниң дугайында, профэвилелдерин партияның идей талазы-биле удуртурунуң дугайында гениалдыг өөредии--марксисчи-ленинчи теорияны байлакшыткан болгаш ленинизмниң идеологиязын болгаш политиказын ажылдап кылырынга эң-не улуг рольди ойнаан.

Бо бүгү үүлдер Россияга революстуг шимчээшкинге база-ла улуг рольди ойнаан. Олар ам үеде-даа капиталистиг чурттарның пролетарийлеринге болгаш коммунистиг партияларынга, оларның ажылчын аңгының чаңгыс эптии дээш, ажылчын аңгының хүрээлеңнеринде америк империализмниң агентилерин — барыын социалистиг партияларның лидерлерин аңгылаары дээш демиселдеринге үнелеп чегинмес улуг ужур-дузалыг болуп турар.

* * *

Марксизм-ленинизмни чогаадыкчы ёзу-биле улам сайзыратпышаан, марксисчи-ленинчи эртемниң арыг болгаш күштүг турар чоруунуң дугайында улуг сагыш салыышкынын кылбышаан, И. В. Сталин «Марксизм болгаш дыл эртеминиң айтыыглары» деп 1950 чылда парлатынып үнген бодунуң гениалдыг ажылынга марксисчи-ленинчи эртемни улам-на бадыткаан.

Эш Сталин ол кайгамчыктыг ажылы-биле аңгы демиселиниң марксисчи-ленинчи теориязын улам-на бурунгаар сайзыраткаш, марксизм-ленинизмниң өөредиинге база бир чаа кайгамчыктыг салыышкынны кылган.

Эш Сталин эргиниң сүзүглекчилеринге, бөдүүнчүдүкчүлерге удурланып, ниитилелди, аңгыларны болгаш дылды чыъдып калган ёзу-биле көөр кижилерге удурланмышаан, бот-боттарынга удурланышкак ниитилелде кадыг-шыңгыы аңгы демиселиниң бар болуру ук ниитилелдиң буурап бадарын болдурбас деп көргүскен. Капитализм туруп турда, буржуазия-бодунуң эргезинге ажылчыннар чок болурга чурттап болгаш байып шыдавас, а пролетарийлер капиталистерге хөлезилетинмейн бодунуң туруп турар чоруун уламчылап шыдавас-даа. Чүгле марксизмниң айтыыгларын каржызы-биле көөр болгаш дылдың тургузуун долузу-биле билбес чорук чамдык эштерге ниитилелдиң буурап бадарының дугайында, «аңгы» дылдарының болгаш «аңгы» грамматикаларының дугайында тоолду чугаалап беривидип болур — деп эш Сталин бижип турар.

Эш И. В. Сталинның бо айтыышкыннары аңгы демиселиниң марксисчи-ленинчи теориязының хылыжын улам-на чидидип турар болгаш бүгү-ле бурунгаар депшилгелиг кижи төрелгетенниң тайбың, демократия болгаш социализм дээш демиселинге чаа күштүг чепсекти берип турар.

Н. СУШКО,

философ эртемнериниң кандидады.

Москвада тайбың талалакчыларының III Бүгү-эвилел конференциязы бо хүннерде бодунуң ажылын үргүлчүлеп турар.

Чурукта: бистиң областың төлээзи облпланның инженер-плановиги В. Г. Новикова.

Чуруу **А. Ермолаевтиң.**

Суму Соведининиң V сессиязы

Улуг-Хем районнуң Хендерге суму Соведининиң бешки сессиязы чоокта чаа болуп эрткен.

Ол сессияга Хендерге сумузунда чеди чыл школазының 1951—52 өөредилге чылын эгелээнинин болгаш школаның иштики амыдыралының дугайында школа директору эш Кавай-ооддуң илеткели болган.

Илеткелден илерээни болза, чаа өөредилге чылынга школаның септелгезин өй-шаанда доосканы болгаш өөредилге организастыг эгелээн. Класстар болур үш чаа өрээлди Маленков аттыг колхозтуң базыңчылары немей туткан. Ынчалза-даа, ол класстар шынар талазы-биле багай болуп турар: ханалары эки эптетинмээн, коридорунуң хаалгазы чок, рамаларның эви багай. Ол чорук болза, эш Кенденге баштаткан тудуг бригадазының багай ажылдаанын көргүзүп турар.

Башкылар бажыңнарының, интернаттың болгаш чунар бажыңның септелгези куду деннелде болган.

Өөредилге херекселдери чедишпес, школаның иштики материалдарының септелгези четпес болган деп чүвени сессия демдеглеп көрген.

Школага өөрензе чогуур өөреникчилер четче хаара тутунмаан чорук суму Совединиң (даргазы Шыырап-оол), база школа директору Кавай-ооддун ада-иелер ортузунга четпес ажылдаанын көргүзүп турар. Эш Кавай-оол болза, өөреникчилерни чыыр чорукту бодунуң сорулгазындан чайладып, ол ажылды чүгле суму Совединче чууй каап турганы илерээн.

Чамдык ада-иелер, чижээ: Маргыы, Көк-оол, Даваа, Дамдың-Хүндү болгаш Санчат-оол олар ургларын школадан чартыктырып, оларны өске бүдүрүлге черлеринде ажылдалып турарлар. Санчат-оол 3 уруун школага өөретпес мен деп турган.

Оттулар үүл школа чанынче четче чоокшулатынмаан. Ол чорук, оттулар үүл талазы-биле бергелерге таварыштырып болур.

Үстүнде четпестерни чоокку хуусаада узуткаарын суму Совединге сессиядан дааскан.

Т. БАЛГАН.

Кыштаглаашкын белеткели эки доозулган

Чөөн-Хемчик районда улгатыр катыштырган «Коммунизмче орук» колхоз 1951 чылдың кыштаглаашкын белеткелин эки дооскан. Мал кыштаглаашкынынга колхоз баштаар черинин даргазы эш Настык-Доржунуң болгаш колхозта партия эте организациязының секретари эш Кызыл-ооддуң улуг кичээнгей салганы-биле 5 черде эрги кыштагларның септелгезин кылып, кажааларны адаан коптарган болгаш ийи кезек черге үлегерлиг 2 кажааларны болгаш 40 баш инекке чаа кажааны туду дооскан.

Кыштаглаашкын белеткелинге кадарчылар эштер: Дас-Сюрюн, Тагба-Доржу болгаш комсомолчу Арак-Кара, база коммунист эш Санижап бригадирлээн тудуг бригадазы эки ажылдаанар.

Кыштаглаашкын белеткелин өй шаанда доосканының түннелинде колхозтуң малдары оттуг черлерде, чылыг кыштагларда турар. Ам колхозтуң малчыннары мал чемин кыштаглар чанынче сөөртүп турар.

К. БОРА-КӨЖЕ.

Египеттиң, Сириянын, Ливанның, Иракты, Саудовская Аравиянын, Иеменниң болгаш Израильдиң чазактарынга СОВЕТ ЧАЗАКТЫҢ НОТАЛАРЫ

ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министриниң оралакчызы А. А. Громыко ноябрьниң 21-де Египеттиң элчини дээрги Анис Азер Бейни хүлээп алгаш, аңаа ортаакы чөөн-чүк командылалы дээр командылалды тургузар дугайында АКШ-тың, Англияның, Францияның болгаш Турцияның чазактарының саналдарының дугайында айтырыг талазы-биле нотаны хүлээдип берген.

Бо ышкаш ноталарны А. А. Громыко ол-ла хүн Сириянын херектеринге бүзүретирген дээрги Бадр Хаккиге, Ливанның херектеринге бүзүретирген дээрги А. Нажжарга, Иракты херектеринге бүзүретирген дээрги Х. Эль Гейланиге, а база Израиль күрүнениң элчини дээрги С. Эльяшивке хүлээдип берген.

Египеттиң чазаанга нотаның бижимели мооң адаанда:

«Совет Чазак Египеттиң Чазаанга мооң адаанда үүлдерни медеглээри чугула деп санап тур:

Бо чылдың октябрьниң 14-те парлалгага АКШ-тың, Англияның, Францияның болгаш Турцияның чазактарының саналдарын парлап үндүрген, ук саналдарынга олар болза, Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн-чүктүң кады «камгалалынга» эвилелчи Ортаакы Чөөн-чүк командылалы дээр командылалды тургузар дугайында айтырыг талазы-биле Египеттиң Чазаанга тускай негелдени кылганнар. Ук саналдарны Сириянын, Ливанның, Иракты, Саудовская Аравиянын, Иеменниң, Израильдиң болгаш Трансиорданияның чазактарынга дамчыдып берген дээрзи база-ла билдингир. Ол-ла айтырыгның талазы-биле айыткан чурттарның чазактарынга дамчыдып бердинген Американың Катышкан Штаттарының, Англияның, Францияның болгаш Турцияның чазактарының Декларациязы ноябрьниң 10-да парлатынып үнген.

Мында чугаалаан саналдар болза, «Ортаакы Чөөн-чүкке эвилелчи командылалды» тургузарын, Египеттин, Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн-чүктүң өске-даа чурттарынга даштыкы чепсектиг күштерни киирерин, а база Египеттиң девискээринге ол командылалдың штабын тургузарын, Египет болгаш ол районнуң өске-даа чурттары бодунуң эргезинге чепсектиг күштерни, шериг баазаларын, мөөңнээшкиннерин, порттарын болгаш өске-даа чепсеглээшкиннерин нептередирин чөпшээреп бээрин көрүп турар. Ооң-биле кады ол саналдар болза, Ортаакы Чөөн-чүк командылалы дээр командылал Атлантика блоктуң организациязы-биле харылзаалыг болурун көрүп турар.

Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн-чүктүң районунга мында чугаалаан кады командылалды тургузар дугайында айыткан күрүнелериниң негелдезиниң сорулгазы болза, Атлантика блоктуң боттандырып турар дайын хемчеглеринче Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн-чүктүң районунуң күрүнелерин ол районнуң «камгалалынын» организациязы деп чылдак-биле хаара тудары болур деп чүвени дөрт күрүнелериниң саналдары болгаш декларациязы айтып турар-дыр.

Атлантика блоктуң сорулгазы ооң киржикчилериниң камгалалынын сорулгалары-биле мырыңай дүүшпейн турар дээрзин Совет Чазак бодунуң тускай документилеринге каш удаа айтып келгени билдингир болгай. Ооң-биле кады Атлантика блоктуң сорулгалары Катышкан Нацияларның Организациязының кол принциптеринге удурланышкак болуп турар. Ол организацияның сорулгазы болза, өскелерге удур угланган чамдык күрүнелериниң блогун тургузары эвес, а улустар аразынга тайбыны деткиири болгаш найыралдыг харылзааларны тургузары болур.

Атлантика блоктуң организакчыларының Европада болгаш өске-даа районнарда чорудуп турар хемчеглери ук блокту Американың Катышкан Штаттарынга баштаткан ооң органнзакчыларының агрессчи империалистиг политиказының чепсээ кылдыр көргүзүп турар-дыр. Дөрт чурттарның саналдары-биле көрүп турар Ортаакы Чөөн-чүк командылалын тургузарының планы Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн-чүкке тайбыныың болгаш айыыл чок чоруктуң эргеажыктары-биле, база ол районнуң күрүнелериниң ёзулуг национал эрге-ажыктары-биле бичин-даа дүүшпейн турар дээрзин чаңгыс ол-ла көргүзүп турар-дыр. Ук командылалдың тургустунары-биле Египетке, Иракка, Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн-чүктүң өске-даа чурттарынга чаа баазаларны тургузарының, бар баазаларны калбартырының делгеренгей планын холбаштырып, а база оларның девискээринче ол чурттарның чурттакчыларының тодаргай илеретинген күзелинге чөрүштүр чаа даштыкы боо-чепсектиг күштерни киирип турар.

Ортаакы Чөөн-чүк командылалының планы деп адаар планны боттандырары Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн-чүктүң чурттарын Атлантика блоктуң организакчыларының — хамыктың мурнунда АКШ-тың болгаш рүнелериниң, ооң иштинде ол райондан 12—15 муң километр ыракта турар Австралия болгаш Чаа Зеландия ышкаш чурттарның шериглериниң херек кырында эжелелин боттандырганы ол болур ийик. Ындыг байдал Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн-чүктүң чурттарынга чүү болурул деп чүвени ол чурттарның улустарының бодунуң девискээринден даштыкы шериглерни үндүрер дугайында хоойлу ёзугаар негелдези турза-даа, оон чыл бурунгаар даштыкы шериглериниң эжелелинге таварышкаш, ам бо хүнге чедир турбушаан турар чамдык ол чурттарның чижээнден көөрү берге эвес.

Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн-чүктүң чурттарын даштыкы шериглериниң эжелеп алыры болгаш оларның девискээринге Ортаакы Чөөн-чүк командылалын тургузарының планнары-биле холбаштыр даштыкы шериг баазаларын тургузары ол чурттарның хамаарышпас чоруу болгаш тускай турарын чидиреринге, оларның девискээрин, оларның материалдыг курлавырлары — нефть, хөвең болгаш өскелерни-даа бодунуң агрессчи сорулгаларынга ажыглаарын оралдажып турар чамдык улуг чурттарның оларны чагырып алырынга чедирип келбес аргазы чок.

Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн-чүктүң чурттарының эрге-ажыктарынга бүгү-ле чылдак кагар чорук херек кырында Египеттиң, база Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн-чүктүң өскедаа чурттарын Совет Эвилелинче болгаш улус-демократиязының чурттарынче удур угланган Атлантика блоктуң шериг чорудулгаларынче киир тыртарын чүгле чажырып турар шыырыма болур.

Совет күрүнениң туруп келгениниң баштайгы хүннеринден эгелээш Совет Чазак болза, Чөөн-чүктүң улустарының национал оралдажыышкынныарынга болгаш национал хамаарышпас чорук болгаш тускай турары дээш оларның демиселин билип, өмээржип турган дээрзин мооң-биле холбаштыр демдеглээри эргежок чугула деп Совет Чазак санап тур.

Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн-чүктүң чурттарын бодунуң колониязы кылдыр көрүп чанчыкан күрүнелерге бодааргa, улуг-даа, биче-даа улустуң чөптүг национал негелделерин деткиир бодунуң өскерлиш чок политиказын эдербишаан, Совет Эвилели 1946 чылда Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелинге даштыкы шериглерни бодунуң девискээринден көжүрер дугайында Сириянын болгаш Ливанның хоойлулуг негелделерин деткээни билдингир-ле болгай. 1947 чылда Совет Эвилели Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелинге Египеттиң бо ышкаш негелделерин деткээн. Совет Эвилелиниң ындыг политиказы чүгле Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн-чүктүң улустарының үндезин национал эрге-ажыктарына эвес, харын база бүгү ниити тайбыныың эрге-ажыктарын деткиирине тааржып турар.

Совет Чазак кажан-даа тайбыныың политиказын хажык чок чорудуп келген. Ол дугайын тайбынны болгаш айыыл чок чорукту быжыглаарынче угланган ооң тодаргай саналдары херечилеп турар, мурнунда болгаш ам үеде Катышкан Нацияларның Организациязынга боо-чепсекти эндере бүдүрүп үндүрерине төнчүнү салыр, атомнуг чепсекти хоруур, улуг күрүнелерниң чепсектиг күштериниң үштүн бир хуузун кызырар, Кореяда агрессчи дайынны соксадыр, тайбыныың пактызын чарар деп кыйгырып келген болгаш кыйгырып-даа турар.

Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн-чүктүң чурттарынга кандыг бир кыжаныышкын дугайында чылдак-биле Ортаакы Чөөн-чүк командылалы деп адаар командылалды тургузарының чугулазын шынзыктырарын оралдажып турар бүгү-ле медеглелдериниң кайы-хире хоозун болуп турарын АКШ-тың, Англияның, Францияның, болгаш Турцияның Чазактарының ындыг командылалды тургузар дугайында саналдары-биле холбаштыр салып турар ёзулуг сорулгалар чүл дээрзин ол бүгү көргүзүп турардыр.

Дөрт күрүнелериниң айыткан саналдарының талазы-биле Египеттиң Чазааның амгы үеде ээлээн позициязын Совет Чазак ылап үнелеп турар болгаш Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн-чүктүң чурттарының Ортаакы Чөөн-чүк командылалынга киржилгези ССРЭ болгаш ол чурттарның аразында туруп турар харылзажылгаларга, а база Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн-чүктүң районунга тайбыныы болгаш айыыл чок чорукту деткиириниң херээнге улуг когаралды чедирер дээрзинге Египеттиң Чазаа хайгааралды салыры эргежок чугула деп санап тур».

Египетте ССРЭ-ниң элчини С. П. Козырев ноябрьниң 22-де Каирге Саудовская Аравияның болгаш Иеменниң Египетте элчиннеринге Совет Чазактың ол ышкаш ноталарын Саудовская Аравияның болгаш Иеменниң чазактарынга дамчыдып бээри-биле хүлээдип берген.

СОЦИАЛИСТИГ ЧАРЫШТЫҢ ТҮҢНЕЛДЕРИ

Бистиң чуртувуста тайбың тургузукчу күш-ажыл хайныгып турар. Ленин—Сталинның партиязынга удуртурган совет улус коммунизмниң тиилелгези дээш кажан-даа туруп көрбээн улуг хемчээлдиг тудуушкуннарны сталинчы план ёзугаар ажылдап кылып турарлар. Коммунизм тургузуушкунунуң быжыг методу социалистиг чарытар бистиң чуртувустуң ажылчы чоннарының ортузунда улуг калбарыышкынныг апарган.

Министерстволар болгаш өске-даа төп албан черлери-биле ВЦСПС-тиң ажылдап кылганы үлетпүрүүн болгаш албан черлериниң бүгү адырларынга 1951 чылда чорудар Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжының негелделери болза, ук чарыштың хөй-хөй миллион киржикчилериниң кичээнгейин кылыр ажылдарның үгле сан талазынче эвес, харын-даа шынар талазынче угландырып турар.

Күрүнеиң албан черлериниң ажылдакчыларының профэвилелиниң область комитеди ук эвилелде кирип турар албан черлеринге болгаш организацияларга социалистиг чарышты канчаар организастаарының болгаш чорударының талазы-биле удуртулга ажылын ВЦСПС-тиң айтыышкынын ёзугаар боттандырбышаан, ол талазы-биле бодунуң ажылын элээн экижиткен. Ол ышкаш социалистиг чарыштарның түннелдерин шыны-биле үндүрерин база чеьдип алган. Чамдык организацияларга болгаш албан черлеринге чорудар социалистиг чарыштарның негелделерин таарыштыр ажылдап кылган. Эң ылангыя эвилелдиң обкому харылзааның область эргелеп-биле болгаш социал хандырылганың область килдизи-биле кады харылзааның район контораларынга болгаш социал хандырылганың район килдистеринге чорудар социалистиг чарыштарның негелделерин ажылдап кылган.

Профэвилелиниң обкому октябрьниң 19—26 хүннеринде харылзааның социал хандырылганың, Күрбанкының албан черлериниң, областың ном садыының черлеринге 1951 чылдың III кварталының дургузунда чоруп келген социалистиг чарыштарның түннелдерин кылган.

Үстүнде айытынган албан черлериниң организацияларының болгаш бүдүрүлге черлериниң хөй кезии боттарының ажылдарынга социалистиг чарыштың ачызы-биле улуг чедишкиннерни чеьдип алган деп үвени кылдынган түннелдер көргүзүп турар.

Чижээ, харылзааның Кызыл хоорай болгаш Чаа-Хөл район конторалары кирер орулга планнарын бо кварталдың иштинде 110 хуу күүсеткеннер. Олар телефон четкизиниң септелгезиниң планын ажыр күүсеткен болгаш радиоточкаларның санын улгатырарын чеьдип ап, почтаны озалдатпайын чорудуп турганнар.

Социал хандырылганың Таңды район килдизи Ада-чурттуң дайынының болгаш күш-ажылдың инвалидтерин ажылга таарыштыр тургузарын бүрүү-биле чеьдип алганнар. Ол ышкаш Ада-чурт дайынының фронтуларынга өлгеннериң өг-бүлелеринге дузаламчы бээрин улуу-биле экижиткен. Социал хандырылганың Кызыл хоорай болгаш Чөөн-Хемчик район килдистери социалистиг чарыштың түннелинге база-ла эки чедишкиннерлиг болуп үнгеннер.

Сарыг-Булунда, Туранда, Суг-Аксында болгаш Горуправлениеде Күрбанкының килдистери колдуг планнарны болгаш даалгаларны долдур болгаш ажыр күүседирин чеьдип алганнар. Эң ылаңгыя Күрбанкының Чаа-Хөл килдизи эң эки ажылдыг болган: кирер орулга талазы-биле III кварталдың планын 194 хуу күүсетпишаан, бодунуң ажылынга шын отчёттуг болгаш учёттуг болур чорукту чеьдип алган. Ук районнуң Кара-Сугда көдээ хереглекчилер ниитилели III кварталдың бараан саарылгазының планын 116 хуу күүсеткен. База хереглекчилер ниитилелинге 5 кижини киирип алыр планныг тургаш, 83 кижини киирип алган.

Ооң-биле кады хереглекчилер ниитилелиниң чер болганда магазиннери социалистиг чарыштарга киришкениниң түннелинде база-ла багай эвес чедишкиннерлиг болуп турарлар.

Бии-Хем районнуң раймагы бараан садарының планын 106,8 хуу күүсеткен. Ол ышкаш чыылда планын дыка ажырган.

Кызылдың хереглекчилер ниитилелиниң № 5 магазини облхереглекчилер ниитилелиниң шилчиир Кызыл тугун 1950 чылдың IV кварталындан эгелээш кайы-даа коллективке амдыгаа чедир бербээн. Кызылдың № 15 магазининиң ажылы оон дорайтавайын турар. Бо ийи садыгларның ажылдакчылары садып алыкчыларга эптиг ээлдек болгаш совет садыгның ёзулуг төлептиг ажылдакчылары деп үвени көргүзүп турарлар.

Книготоргтуң Кызылда № 1 магазини ном тарадырының квартал планын 163 хуу күүсеткеш, бодунуң ниити ажылының талазы-биле улуг чедишкиннерни чеьдип алган: ном нептередириниң чыл планын октябрьниң 1-ге чедир ажыр күүседипкен. Ол ышкаш Хову-Аксының ном садыы чыл планын 7 айларның дургузунда долдурган болгаш ооң иштинде III кварталда ном тарадырының планын 126 хуу күүсеткен.

III кварталдың социалистиг чарыштарының түннелдерин профэвилелиниң область комитеди бадылаан: харылзаа контораларының иштинден обласка бирги черни Кызыл хоорай конторазы (начальниги эш Юсупов, местком даргазы эш Егошин), социал хандырылганың албан черлериниң иштинден Таңды район салбыры (эргелекчизи эш Горшкова), Күрбанкының албан черлеринден ооң Чаа-Хөл район килдизи (эргелечизи эш Харзунова) олар алган.

Күрбанкының Чаа-Хөлде килдизи Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжының негелдезин күүседипкен болганда Күрбанкының албан черлериниң Бүгү-эвилел социалистиг чарыжыың тиилекчизинге кандидат кылдыр хүлээп алзын дээш ССРЭ-ниң Күрбанкының баштаар черинче болгаш сан-хөө банкы ажылдакчыларының профэвилелиниң ТК-зынче киргген.

Ол ышкаш Кара-Суг сельпону (даргазы эш Маркелов), Бии-Хем райпонуң раймагазинини (директору эш Янышевская), Кызылдың горпозунуң № 5 болгаш № 15 магазиннериниң (эргелекчилери эштер Сидельникова болгаш Житов) хереглекчилер кооперациязының ажылдакчыларының Бүгү-эвилел социалистиг чарыжынга тиилекчилер кылдыр доктаадыры-биле Центросоюзче болгаш хереглекчилер кооперациязының ажылдакчыларының профэвилелиниң Төп Комитединче чоруткан. Кызылда № 1 ном садыы (директор эш Валова) ном садыының ажылдакчыларының Бүгү-эвилел чарыжының тиилекчизинге депшиткен. Ооң эң-не үлегерлиг ажылдакчылары эштер Раховская биле Шахматованы «Тергиин ном садыгжызы» деп хөрек демдээ-биле шаннаар дугайында дилегни Роскниготоргтан кылган.

Социалистиг чарыштарның III кварталда түннелдерин кылыры-биле чергелештир профэвилелиниң обкому тиилекчи болган организацияларның ажылында четпестерни база илереткилеп, ону узуткаарының айтыышкыннарын бергилээн.

Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжының колдуг-ла негелделери—четкилер септелгезин, радиоточказының санын өстүрери, почтаны озалдатпазы дээн ышкаш оон-даа хөй үүлдерни күүсетпейн турар харылзаа конторалары областың иштинде ам-даа хөй болуп турар. Чижээ, харылзааның Сарыг-Булуң, Чыргаланды, Мугур-Аксы конторалары тергиин багай ажылдыг болганы түннелдер үндүрүп турганының үезинде илерээн. Күрбанкының Тоора-Хемде, Кызыл-Мажалыкта болгаш Бай-Хаакта килдистери база-ла багай ажылдап турарлар. Ол албан черлериниң баштаар черлери бо илеретинген четпестерин дарый, озал чокка узуткаары чугула.

Бүгү-ле профэвилелдериниң организацияларының сорулгазы болза, социалистиг чарыштарны хүн-бүрү боттуг удуртуп, организация, албан черлери боттарынга алган хүлээлгелерин ыяавыла күүсеткен турарын чеьдип алырынга дузалаары болуп турар.

В. МОРОЗОВ,
Күралбан черлериниң ажылдакчыларының профэвилелиниң обкомунуң президиумунун кежигүнү.

Суурда радио четкизи

Улуг-Хем районнуң Торгалыг сууру чыл келир тудум-на өзүп, сайырап турар. Оон-биле кады чурттакчы чоннуң культурлуг амыдыралы бедип турар. Ук суурга Радио точказы үгле 30 турган болза, ам 1951 чылда 70 чеьдип турар. Ында ажылдап турар аныяк коммунист эш Боградёв 1948 чылдан эгелээш бо хүнге чедир үзүк чок ажылдап келген болгаш ол ажылынга ээ-харыысалгалыг, ак-сеткилдиг ажылдап турар.

Ооң ужурунда суурнуң чурттакчы чону бистер, радио дамчыдылгаларын бистиң Төрээн чуртувустуң чүрээ — Москвадан болгаш база Новосибирск, Иркутскиден, областың төвү — Кызылдан өй-шаанда үзүктел чок дыңнап, социалистиг Төрээн чуртувустуң хүн бүрүнүң амыдыралы-биле, бистиң улус-чонувустуң тайбыңның хөрээ дээш алдарлыг чаагай ажылы-биле таныжып ап турар бис.

Б. СҮМБҮР.

Он чылдар мурнунда — 1941 чылдың ноябрьниң 29-да — Москва чоогунга дайылдажыышкыннарга Ленинчи-Сталинчы комсомолдуң шынчы кызы, төрээн чурттуң маздырлыг патриоду Зоя Космодемьянская туруштуу-биле демисежип тургаш өлген.

Коргуш чок партизан, Совет Эвилелиниң Маадыры Зоя Космодемьянскаяның ады бүгү делегейниң аныяктарынга таныш. Ооң ады бүгү чурттарның аныяк патриоттарының бүгү делегейге тайбың дээш, улустар аразынга найырал дээш демиселдериниң символу апарган.

Зоя Космодемьянскаяның овурхевири —бодунуң улузунга, Ленин—Сталинның улуг партиязынга кызыгаар чок бердинген совет кижиниң патриотизминин тодаргай көргүзүүшкүнү.

М. И. Калинин «Бистиң улустарыыстың моральдыг мөзү-шынары» деп үүлүнге мынча деп бижээн: «Комсомолчу партизан Зоя Космодемьянская патриотизмниң болгаш сагыш-сеткилдиң улуг чаагай чоруунуң дээди чадазынче көдүрүлген. Ол, бистиң улустарыыстың төөгүлүг сайзыралының тургузунда тывылган эң-не дээре медерээшкиннерин бодунга сиңирип ашкан болган».

СЭТА-ның пресслишези.

Суму шыдыраачыларының маргылдаазы болган

Чоокта чаа Бай-Тайга районнуң Көп-Сөөк сумузунуң төвү Кызыл-Даг суурга, сумунуң эң шилиидек 6 шыдыраачыларының аразынга маргылдаа болуп эрткен.

Маргылдаага бирги черни эш Чимит-Доржу 4 кижини уткаш чаалап алган, ийиги черни эштер Сюзюкей, Сундуй-оол олар 3—3 кижилерни уткаш үлешкеннер.

С. ЮРИЙ.

Мурнакчы чылгычының дуржулгазы

Кулуннаан бе бүрүзүнден кулуннарны чидириг чокка ажаап ап турар мен

Кызылдың көдээ районунуң Даспы сумузунда «Черби» колхозтуң одар-белчиири калбак делгем. Мында даглар, шаттар, ой-чиктер, терең оът, сиген-биле дыка байлак.

7 чыл иштинде колхозтуң чылгычызы болуп келгеш он-он шыырак аъттарны, белерни өстүрдүм.

Тыва Совет Эвилелиниң хөй национадлыг өг-бүлезиге киргениниң бээр бистиң колхозувус организасаг, ажыл-агый талазы-биле дыка бызыккан. Колхозтуң тарылга шөлүнүң дүжүдүнүң бедээни, малга чем-суурнуң белеткелиниң экижээни колхозка чылгы мал ажылын сайзырадырынга таарымчалыг байдалды тургускан.

1945 чылда улуг, биче 63 баш чылгы, малды хүлээп ап, колхозтуң чылгычызының хүлээлгезин күүседип эгелээн мен. Бо аразында бистиң чылгывыс 226 баш чедир өскен. Ылангыя сөөлгү үш чылдарның дургузунда чылгывыс шапкын өзүлделиг болган. 1949 чылда төрээн 29 беден 29 кулунну, 1950 чылда 31 беден 31 кулунну, 1951 чылда 41 беден 41 кулунну бүрүн доруктуруп алган мен.

1949 чылда Тываның мурнакчы малчылары-биле кады Бурят-Моол АССР-ниң Сталин аттыг болгаш Карл Маркс аттыг колхозтарынга экскурсиялап, мурнакчы колхозтарның мал ажылы-биле танышканым менээ чаа-чаа үүлдерни берген. Сталин аттыг колхозта, ооргазынга мээн холум безин четпейн турган «Гнётка» деп аттыг чаьааны болгаш өске-даа малдарны көргеш, чылгы малдың үгле санын көвүдедир эвес, харын ооң-биле шынарын сайзырадыры чугула дээрзин эки билген мен.

Ам бистиң колхозтуң чылгы малының уксаалыг шынары база сайзырап турар. Бисте дон уксаалыг аскырлар бар, аныяк чылгывыс шупту дон уксаа-биле хайнактаан малдар болуп турар. Чылгы малдың мөзү шынарын сайзырадырынга ооң ажаалгазын, одарын экижидер болгаш эки шынарлыг чемнер-биле хандырары чугула.

Чаш кулуннарлыг белерни, богба, чаваалары-биле чайын оът-сиген кидин-не шал ногаан турда сериин чайлагларга — Оо тайгаларынга чайладып турар мен. Анаа ол өйде чылгы малга тааржыр оттар дыка хөй. Тайганың сериин агаары малдың кадыынга кончуг эки.

Одар чылгызындан эки шынарлыг кулуннар алырынга күскү, часкы, кышкы одарларны чөп ажыглаары база шиитпирлиг ужур-дузалыг болурун билгеш, ол үелерде чылгымны таарыштыр одарладып турар мен. Кыжын Ак-Шаг, Теректиг, Кара-Суу деп черлерге кыштадып турар мен. Ол черлериниң оъду кылын-төкпек кадар, ак, кызыл агылар деп чылгы малга шиигээлдиг оттар ында бар. Күзүн оът, сиген када берген турар үеде Тостугбай, Хараганныг, Мешпек, Кужур деп черлерге одарладып турар мен. Ол черлерде кара-таар, чүстүг-таар оттар болгаш каңгы бар. Ол үеде бо оттарны чылгы мал кончуг туралыг чиир.

Одар чылгыны откарар, суггарар, дыштандырар үелерни зооветеринар чуруму-биле чорудар. Чылдың кайы-даа үезинде чылгы мал кежээки карангыда даңгаар эртен, биче дүште шимчеш-даа дивес, дыштанып удуур. Ол өйде оларны дүвүредип болбас. Эртен хүн хөөреп үнүп келгенде, кежээ хүн орайтай бергенде хүннүң-не доктаамал суггарар херек.

Белерден эки шынарлыг шыырак кулуннар алыр дээн кижи белериниң кулуннаарының үезинде зооветеринарияның чурумун сагыыры чугула. Эрткен кыжын бистиң колхозтуң девискээринге хар кылын дүшкен, чазын хар мунгаш чыдырда белер кулуннаар хире апаарга колхоз баштаар черинге айтырыг тургускаш, төрүүр белерни тускай үзүп, эки шынарлыг сиген-биле тургузу азырап, дүн, хүн дивейн ызырты кадарып тургаш, кулун бүрүзүн менди алган мен. Белер кулуннаарычын мурнунда бир ай бурунгаар, кулуннаан соонда бир айда немелде чем бээр болгаш ол үеде ажылдан шуут хостаар.

Боос белерни хову бригадаларынга бээр апарганда тускай акт ёзугаар, ук белериниң боозаан үезин тодаргай айыткаш, кандыг ажылга киирерин чугаалааш, дужаал берип турар мен. Күзүн чер донуп турда, боос бени деритир ажылдааш, соок суг ижиртир азы дүрген чүгүртүр болза, дораан кулуч салып болур.

Мал кадарчызы кижи бодунуң ажылынга сонуургалдыг, шынчы, ак-сеткилдиг болур ужурлуг. Мээн дузалакчым чылгычы эш С. Сувакмит бо ажылынга база улуг сонуургалдыг. Бис иелээн дүн, хүнде ээлчежип мал кадарып келген бис.

Малдың төлүн четче албас, бөрүге чидиртир, оорга алзыр, суггa дүжүрер чорук база, кызыраар чоруктар чүгле ону ээлеп кадарган кижиниң харыысалга чогу болур. Чижээ, бистиң-биле кожа турар Кара-Хаак деп черде Чкалов аттыг колхоз бо 1951 чылда 30 хире төрүүр белерден үгле 7 кулун алган, 15 белер кызыраан, 8 кызырак белерниң чаңгызының-даа кулунун албаан. Бо дээрге, үгле ол чылгының ажаалгазын, азыралын багай турганында. Бо үүге ындыг болганыл деп айтырарга, чамдыктар «кулун ызырынмас чылгы үүе» деп харыылап турар. 4—5 чылдар мурнунда бистиң колхозка база ындыг чугаалар тургулаан. Чижээ, колхозчу Чыңгырның бора безиң, Сындыкпанның калчан доруг безин, Шомукайның кара безин «төлү ызырынмас» дижип турган. Ол белер 7—8 чылларда кулун чок чораанар. Кажан оларны бистиң колхозка салып кааргa, ажаалгазы экижиргe, дөмей-ле чаагай шыырак кулуннарны төрүй берген. Бо чорук демги чөгенчиг кижилерге доорт харыы болган.

Чаш кулуннарны доргуктуруп алыры чылгычының эң харыысалгалыг хүлээлгези. Чамдык кызырак белериниң кулуннары иезин боттары эзип шыдавас, оларны баштайгы үеде хол-биле тудуп эмзирер херек. Чаш кулунну өл-шык, соок черге ажаар болза, өкпезе азрыыр, өпектер аппаар. Чаш кулуннуң уйгузу улуг болганда чазын өл-шык черге удутпас херек.

Мынчангаш колхозтуң ниитилештирген малының баш санын өстүрери, ооң шынарын экижидери үгле бистерден — колхозчу малчыннардан хамааржыр. Колхозчу тургузуг биске амыдыралдың чырык чаагай оруун берген. Большевик партиянын, совет чазактың, улуг башкы Сталинның сагыш човаашкынының ачызыбиле бистиң колхозтуң колхозчуларының амыдырал чуртталгазы өөрүшкүлүг хөглүг болган. Чоокка дээр-ле ыштыг самдар өглерге чурттап чораан боттарывыс, ам шупту чаа, чылыг, чырык бажыннарлыг апарган бис. Колхозувус төвүнде чеди чыл школазы ажытынган.

Революция мурнунда мен 12 харлыымдан эгелеп феодалдарның чылгызын кадарып чораш, эктим элеп, хырным аштап чораан.

Ам совет чазак социалистиг мал ажылының мурнакчыларының күш-ажылын канчаар-даа аажок үнелеп турар. 1950 чылда мени Тыва область Совединин күүсекчи комитеди хүндүлүг бижик-биле, а 1951 чылда 1000 рубль-биле шаннаан. Колхозум менээ халас бажын тудуп берген. 1950 чылда 998 күш-хүнү ажылдап алгаш, 150 пуд тарааны, 5000 рубльди болгаш өске-даа үүлдерни ажыымга алган мен.

Шаанда үжүк-бижик билбес чораан болзумза, ам бижикке өөренип, малдың учёт даңзызын бодум кылып турар мен. Областың «Шын» солунун чагыдып алган номчуп турар мен.

Чоокта Тайбын камгалалының Бүгү-делегей Чөвүлелинин Кыйгырыының адаанга ат салып тура тайбынның хөрээн колхозчу күш-ажылымбиле быжыглаайн деп шиитпирлиг-биле бодап алгаш, ооң соонда улам күш кирип ажылдап турар мен.

Ч. ЧҮДЕК-ООЛ.
«Черби» колхозтуң улуг чылгычызы

Колхозту удуртурун экижидер

Чөөн-Хемчик районнуң Чадаана сумузунда улгатыр катыштырган «Искра» колхоз большевик партияның болгаш совет чазактың көргүзүп турар эгээртинмес дузаламчызының ачызында бодунуң организастатынып тургустуганындан бээр чыл болганының иштинде ажылагый талазы-биле чамдык чедишкиннерни чеьдип алган. 1951 чылда часкы тарылганы чогуур хуусаазының бетинде доозуп, планын ажыр күүсеткен. Ооң чайгы ажаалгазын эки чорутканы-биле бедик дүжүттү алган. Күрүнеге тараа дужаар планын хуусаа бетинде ажыр күүсеткен. 1952 чылдың тарылгазынга хереглээр эки шынарлыг үрезиннерни уруп белеткеп алган. Мал ажылының талазы-биле база чамдык чедишкиннерлиг болган.

Ындыг болза-даа колхозтуң ниити ажылында четпестер кончуг хөй. Чүл дизе, колхозтуң тараазының чартык кезии ам-даа бастыртынмаан, шаннарда сарааттап каан чыдар, ол тараалар ам изип эгелээн.

Мал ажылында четпестер кончуг хөй. Колхоз ниитилештирген мал ажылын хөгжүдериниң үш чыл планын четпес күүседип турар. Бо чылын план ёзугаар 6 хире мал кажааларын тудуп алыр тургаш, бо хүнге чедир чаңгыс-даа кажааны тудуп албаан болгаш ам план үстүрүнге чеьдип турар. Кезип алган сигенни кажаалап албаан, ам ол чадагай черде сигенни мал чип эгелээн.

Бо чылын план ёзугаар колхозчуларга 20 ажыг чуртталга бажыңнарын тудуп бээр тургаш, ам үгле 3 бажыңны дооскан, оон өскелериниң ханазын безин дооспаан.

«Искра» колхозтуң ажыл-агыйында бо четпестерниң чылдагааны чүдел дизе, колхозтуң баштаар чери ооң даргазы эш Базыр-оолдуң кошкак, эренгей удуртулгазында болур. Ажыл-агыйны удуртурунуң большевикчи аргазын эш Базыр-оол кончуур, хөректенир, ажылды үргүлчү-ле дужаал хуузу-биле күүседир дээр чөгенчиг арга-биле солуп алган. Ооң хараазы-биле эш Базыр-оол ажыл-агыйның планныг онаалгаларын өй-шаанда шевергин күүседиринче колхозчуларны организастап шыдавайн турар.

Колхоз ажыл-агыйның планныг чамдык ажылдарын күүсетпейн, харын үзеринге чеьдип турда, ында партия эге организациязы, ооң секретари эш Төгүс кончуг кошкак хемчег ап турар. Коммунистерни колхоз бүдүрүлгезиниң шиитпирлиг участоктарынга ам-даа таарыштыр тургузуп албаан. Ооң чылдагаапы-биле чамдык коммунистер түннелдиг ажылды эки көргүспейн турарындан политика талазы-биле идегел чок кижилер чамдык участоктарда харыысалгалыг ажылда артпышаан турар. Чижээлээргe, шээр мал эргелекчизинде ажылдап турар Ламажап болза, шаанда Чадаананың алдыы хүрээзиниң ирма дужаалдыг ламазы чораан, база 1946 — 1947 чылдарда ламалар шажын үдүлгезин ковайтып турар үеде Ламажап ламаларның талазынче киреринге белеткенип турган деп үүе бүгүдеге билдингир. Колхозка малын бээринден харамнангаш, ол «Оглумнуң, уруумнуң, чуржааттарымның үлүү» деп хөй мал артырып ап, дөгерип чип, садып төтчеглээн. Оон арткан малды «мээн малымдан 2—3 башты, оода хой, өшкү-даа болза, чара даңзыладып ап көрүнер» деп өске кижилерни Ламажап дилеп турган деп Бора-Хөлдүң чурттакчы чону чугаалажып турар. Ламажап бо үеде хүлээлгелиг ажылын ак-сеткилдиг күүсетпейн турар.

Колхоз бүдүрүлгезиниң талазыбиле коммунистерниң харыысалгазын дыңзытпаан. Колхозтуң өшкүзүн кадарып турар коммунист Сазыгбай өшкү малдан колхозка кандыг-даа орулга киирбээн, харыг ооң сүдүн саггаш, бодунга «шингээдип» арагалап чайлаан.

Эш Төгүс колхозтуң иштинге партийжи-политиктиг болгаш партийжи-организастыг ажылды дендиг багай чорудуп турар. Колхозчуларны коллективтиг чуртталга амыдыралдың чанчылынга, күш-ажылга ынак болур чорукка, колхозтуң ниити эрге-ажыын бодунуң эрге-ажыындан бедик көөр чорукка, күрүнеиң болгаш күш-ажылдың сагылга-чурумун шыңгыы сагыыр чорукка амыр-дыш чок кижизидер ажылды чорутпайн турар. Ажылды большевикчи ёзу-биле күүседириниң улуу Төгүс болза, кончуп, хөректеп тургаш, дужаал, командылал-биле ажылды күүседир дээр чөгенчиг арганы хереглеп турар. Колхозчуларның ортузунга политиктиг кижизидилге ажылының чок болуп турарының хараазы-биле күш-ажылды сагылга-чурумун сагывас, ниитинин күш-ажылынга киришпес ийикпе, күш-хүнүнүң минимумун ажылдап албас, үргүлчү арагалаар, бодунуң эрге-ажыын колхозтуундан бедик көрүп турар Чадамба ышкаш чамдык колхозчулар ам-даа бар. Ол болза, колхозчуларның ортузунга полит-кижизидилгелиг ажылдың багай болуп турарының тодаргай херечизи-дир.

Партия организациязы бодун дескиндир кежигүн эвес активти эвилелдеп, ажылга оларны чөп ажыглавайн турар. Харын оон туржук эш Төгүс колхозтуң иштинде активти танывас, ооң ужурунда демги Ламажап ышкаш чамдык кижилер Төгүстүң чөленгижи болу берген.

«Искра» колхозта Бора-Хөлден кирген улустар шупту «кулактар», мынчангаш колхозтуң ажылы бүтпейн турар дээр хөөннер үгле колхозтуң чамдык удуртукчуларында эвес, харын район удуртукчуларының иштинде чамдык кижилерде бар. Шак ындыг хөөнүг кижилер политика талазы-биле улуг ышкындырыгны кылып, аңгы дайзыннарынга сүүзүннүг чемишти берип турар. Аңгы дайзыннарынга удур демиселди күштелдиреринге хоралыг үүл кылдыр санааш, ол хөөнүг ап октаар херек. Шынында колхоз кежигүнүнде Бора-Хөлден киргеннериниң иштинде күрүнеиниң, колхозтуң хереэ дээш чүткүп, ак-сеткилдиг ажылдап турар коммунистер-даа, анаа араттар-даа хөй. Бир эвес аңгы дайзыннарының ийи-чангыс артынчылары, шаарланган кижилер колхозче шургуп кире берген үүе болза, ол кымның буруузу деп? Хамыктың мурнунда ында партия эге организациязының секретари эш Төгүстүң буруузу-ла болгай. Мынчангаш аңгы дайзыннарынга удур демиселди чорударда, эш Сталинның өөредип турарын ёзугаар кулактарны танып билир болгаш демиселдиң аргазын билир херек.

Колхозчуларның ортузунда бо Чадаана улузу, ол Бора-Хөл улузу деп ылгажыр, феодализмниң артыышкыннары база бар. Шак ындыг хоралыг чорукту узуткаар дугайында партия эге организациязы шынгыы хемчеглерни ап, колхозчуларның ортузунга кижизидилгелиг ажылды күштелдирер херек. «Искра» колхозтуң ажылында бо четпестерни узуткап, колхозту организас, ажыл-агый талазы-биле быжыглап, планныг ажылдарны шевергини-биле күүсетирер дугайында чогуур хемчеглерни алыры ВКП(б) Чөөн-Хемчик райкомундан, база райкүүскомдан негетинип турар.

А. САРЫГ-ООЛ.

Совет Эвилели—бүгү делегейге тайбыңның тиилетирбес чөленгиижи

(„Быжыг тайбың дээш, улус демократиязы дээш!“ деп солуннуң арыннарындан)

«Быжыг тайбың дээш, улус демократиязы дээш!» деп солуннуң ээлчеглиг дугаары Бухарестиге үнген. Польшаның катышкан ажылчын партиязының ТК-зының даргазы **Б. Беруттуң** «Тайбың дээш, демократия дээш, социализм дээш» деп, Румынияның ажылчын партиязының ТК-зының чингине секретари **Г. Георгиу-Дежтиң** «ССРЭ-биле акы-дуңмалышкы эвилел — улус демократиязының чурттарының социализм оруу-биле хөгжүлдезиниң үндезини» деп, Францияның коммунистиг партиязының секретари **Жак Дюклонуң** «Октябрь революциязының төөгүлүг үлегер чижээ болгаш ортумак кезектер» деп, Германияның социалистиг чаңгыс эптиг партиязының ТК-зының чингине секретари **Вальтер Ульбрихтиң** «Чаңгыс эптиг, хамаарышпас, тайбынга ынакшылдыг демократтыг Германия дээш!» деп, Кореяның Күш-ажылчы партиязының даргазы **Ким Ир Сенниң** «Октябрьниң социалистиг Улуг революциязы болгаш корей улустуң национал-хосталгалыг демисели» деп, Испанияның Коммунистиг партиязының чингине секретари **Долорес Ибаррурииниң** «ССРЭ-де коммунизм тургузуушкуну хосталга болгаш хамаарышпас чорук дээш демиселче улустарны сорук киирип турар» деп, Великобританияның Коммунистиг партиязының чингине секретари **Гарри Поллиттиң** «Делегейниң ажылчын шимчээшкининде социал-демократизмни ленинизмниң ашкан улуг тиилелгези» деп чүүлүн болгаш бүгү делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң өске-даа көскү удуртукчуларының Октябрьниң социалистиг Улуг революциязының 34 чыл оюнга алдар болдурган чүүлдерин солунда парлаан.

— Октябрь революциязы болза, дарлакчыларның күчүлелинден кижини шуут хостаарын бадыткап турар, делегейни, бойдусту болгаш кижиниң бодун чаартып турар угаан бодалга болгаш күш-ажылга хостуг болгаш чогаадыкчы оруктуң ажыдыышкынын бадыткап турар кижиниң идеалдарынын быжыг тиилелгезин бир-ле дугаар хандырып, кижи төрелгетенниң хөгжүлдезинге чаа үени ажыткан деп **Б. Берут** бижип турар.

Улус демократиязының чурттарының ажылчы чоннары Октябрьниң социалистиг Улуг революциязының оюн төөгүлүг эн-не кайгамчыктыг болуушкун кылдыр демдеглеп турар деп **Г. Георгиу-Деж** бодунуң үүлүнде айтып турар. Ол чурттарның улустары Октябрь революциязының ачызы-биле хосталга болгаш хамаарышпас чорук дугайында боттарының чүс-чүс чылдарда бодап чораан бодалдарын боттандырып: Улуг Октябрьниң ажыткан оруу-биле, олар аас-кежиктиг амыдыралче, социализмче бурунгаар чоруп олурарлар, Польшаның, Румынияның, Чехословакияның, Болгарияның, Венгрияның болгаш Албанияның ажылчы чоннары Совет Эвилелиниң оларның боттарын хостаанын улус демократтыг тургузугнуң төрүтүнүүшкүнүнге болгаш хөгжүлдезинге шиитпирлиг фактор кылдыр шынчызы-биле көрүп турарлар. Империализмниң шалыпчы күжү — немец фашистиг армияны чылча шапкан болгаш америк, англи интервентилерге удур хана болуп турупкан Совет күрүненің күчүлүг деткимчезинге даянмышаан, хосталган чурттарның пролетариады коммунистиг партияларның удуртулгазы-биле тараачыннарның кол массазы-биле эвилелди тургускан болгаш капиталистерниң база помещиктерниң холундан эрге чагырганы ушта тыртып алган. Улус боттарының күрүнелериниң салым-чаяанын боттарының холдарынга алган. Совет Армия ол чурттарны хостаанының болгаш улуг Совет Эвилелиниң дузаламчыларының ачызы-биле буржуаз-демократтыг революцияның сорулгаларындан социалистиг революцияның сорулгаларынче шилчилге ол чурттарга көстүп көрбээн кыска үениң иштинде доозулган. Улус демократиязының чурттарының улустары Совет күрүне-биле найыралды болгаш эвилелди үнелеп четпес чедиишкин кылдыр санап турар.

Оон ыңай, улустар аразынга акы-дуңмалышкы сырый кады ажылдажылганың болгаш бот-боттарынга харам чок дузаламчының үлегер чижээн совет социалистиг күрүне бүгү делегейге көргүзүп турар, эң-не янзы-бүрү националдарның ажылчыннарының болгаш тараачыннарының аразынга **акы-дуңмалышкы эвилел, эки күзел-сорукка, болгаш интернационализмге** үндезилетинген эвилел черле боттанып шыдатынар деп чүвени совет социалистиг күрүне көргүзүп турарын **Георгиу-Деж** бижип турар.

Социализм тургузарының талазыбиле Совет Эвилелиниң алдарлыг дуржулгазы болза, улус демократиязының чурттарынга амыдыралдың болгаш демиселдиң школазы болуп турар. Ол чурттарның коммунистиг болгаш ажылчын партиялары улуг ВКП(б)-ден, пролетарның улуг башкылары Ленинден болгаш Сталиндан социалистиг күрүне тургузарының эртемин өөренип турар деп Г. Георгиу-Деж бижип турар. Ол болза, ол чурттарның коммунистиг партиялары боттарының мурнунда ажык болгаш шылгатынган оруктуг болуп турарының барымдаазы болур; ол болза, социализм тиилээн чуртка шагда-ла чедиишкинниг ажыглаан чепсекти болгаш хынатынган методтарны олар ажыглап болурунуң барымдаазы болур. Социализм тургузарының херээнге дузаламчыдан артык чугула чүве чок болгаш туруп-даа болбас. Социализм тургузарының нарын айтырыгларының талазы-биле улус демократиязының чурттарының коммунистиг болгаш ажылчы партиялары ВКП(б)-ниң болгаш эш Сталинның бодунуң улуг дузаламчызын шуут ап турар. Шын марксисчи шугумдан чайлаашкынларга болгаш алдагдалдарга удур улуг Сталин аданың сагыш-салыышкыны-биле чаңгыс эвес удаа сагындырып чораан. Ол деткимченің ачызы-биле коммунистиг болгаш ажылчын партиялар социалистиг индустриализация дээш көдээ ажыл-агайның социалистиг чаартылгазы дээш, культура революциязы дээш, улус демократиязының чурттарының күрүнелерин быжыглаары дээш демиселди идегелдиг удуртуп турар.

Корей улустуң баштыңчызы **Ким Ир Сен** Октябрьниң Улуг революциязының Кореяга канчаар-даа аажок улуг ужур-дузазының дугайын бодунуң улуг үүлүнде бижип турар.

— Россияга Октябрьниң социалистиг Улуг революциязының тиилелгези болгаш социалистиг күрүненің делегейде бир дугаар чедиишкиннери Кореяда национал-хосталгалыг шимчээшкинниң хөгжүлдезинге, америк империализмниң агрессиязынга удур Кореяның чаңгыс эви болгаш хамаарышпас чоруу дээш демиселге канчаар-даа аажок улуг шиитпирлиг саңлдар хамаарылганы көргүскен деп Ким Ир Сен демдеглеп турар. Бир эвес Улуг Октябрьден төрүтүнген Совет Эвилели чок турган болза, бир эвес герман фашизмге болгаш япон милитаризмге оон төөгүлүг тиилелгези болбаан болза, Японияның колониалдыг дарлалыының кыскажынга Корея ам-даа турбушаан турар, бодунуң хамаарышпас күрүнези Кореяның Улус Демократтыг Республиказы биске чок турар, бистиң күрүневистиң фундаментизин быжыглаан демократтыг тургузугда улуг чедиишкиннерни бис чеьдип албаан турар болгаш ол ышкаш америк империализмниң чепсектиг интервенциязынга шак мындыг чедиишкинниг удурланыр аргаларлыг болбас ийик бис деп дорт чугаалап болур.

Ким Ир Сен бодунуң үүлүүче корей улустуң хосталга болгаш хамаарышпас чорук дээш демиселиниң чоруп турарын тодаргай анализтеп турар. Кореяның девискээринче америк агрессорлар халдаарының мурнунда Кореяның Улус-Демократтыг Республиказының чедиишкиннериниң дугайында, корей улустуң хосталгазын болгаш хамаарышпас чоруун быжыглаары дээш демиселге Совет Эвилелиниң ролюнуң дугайында, корей улуска удур америк агрессорларның чимзениишкиннериниң дугайында тодаргай саннарны үүлде киирип бижээн. Үүлдүн сөөлгү кезээ америк агрессорларга удур корей улустуң чедиишкиннерин хандырган кол чылдагааннарның анализинге чырытынган.

Кореяның Улустуң армиязының кол штабының медээзин ёзугаар алырга, Кореяда дайынның 17 айларының дургузунда интервентилер ниитизи-биле 779.000 хире кижизин өлүртүп, балыгладып база гутуруп когараан

Дайынның чоруп турарының үезинде корей улус көстүп көрбээн сырый катыжыышкынны, быжыг туруштуг чорукту, патриотизмни илереткен. Национал хосталганың болгаш хамаарышпас чоруктуң улуг, шынчы херээ дээш демисел корей улустуң бүгү кезектерин катыштырган.

— Бистиң шынчы демиселивисте бис чаасканн эвес бис деп чүвени айтыры онза чугула — деп Ким Ир Сен медеглеп турар. Улуг Совет Эвилелинге баштаткан демократтыг лагерьниң идепкейлиг политиктиг деткимчези болгаш сагыш сеткил катыжыышкыны бистиң талавыста. Бүгү делегейниң ак-сеткилдиг кижилери биске боттарының эки күзел соруун илередип — турар... Бистиң республикавыстың бүгү делегей талазыбиле ат-алдары кемчээл чок өскен. Даштыкы делегей-биле оон харылзаалары калбарган болгаш быжыккан. Улустар аразының бүгү-ле демократтыг конгресстеринге демисежип турар Кореяның төлээлекчилери өөрүшкүлүг хүлээп алыышкынчарга ужуражып турарлар. Ол болза, делегейниң демократтыг хөй-ниитизиниң изиг симпатиязының дугайын херечилеп турар. Бүгү-ле чурттарда бис бодувустуң өөнүктерлиг болуп турар бис. Олар миллион-миллион. Олар бистиң демиселивистиң дугайын өөрүшкүлел-биле болгаш ханы күзел сорук-биле хайгаарап, база дээрбечи агрессияны, америк империалистерниң Кореяда агрессиязын соксадырын улам-на шиитпирлиг-биле негеп турар.

Дайын үезинде бистиң республикавыстың болгаш демократтыг лагерьниң чурттарының аразында найыралдыг харылзаа улам-на быжыккан деп Ким Ир Сен үүлүн үргүлчүлеп турар. Совет Эвилелиниң, Кыдаттың, Венгрияның, Румынияның, Польшаның, Чехословакияның, Болгарияның, Германияның Демократтыг Республиказының, Моол Улус Республиканың ажылчы чоннары Кореяның дайындан качыгдаан чонунга каш муң вагон белектерни чоруткан. Демократтыг лагерьниң улустарының акы-дунма сагыш-сеткил катыжыышкынының тодаргай илергейлээшкини болза, кыдаттың эки-турачыларының талазындан Кореяга дузаламчы болуп турар. **Бистиң улуг кожа-холбаавыстың чижеглээр чүве чок маадырлыг чоруу корей улустуң дураскаалынга кажандаа артар.**

Кореяда дайынның дуржулгалары бүгү делегей ужур-дузалыг болуп турар деп Ким Ир Сен үүлүнүң төнчүзүнде бижип турар.

Октябрь революциязындан ортумак кезектерге көргүскен канчаардаа аажок улуг саңлдар хамаарылганың дугайын **Жак Дюкло** бодунуң үүлүнде бижип турар. Совет Эвилелиниң үлегер чижээ-биле капиталистиг чурттарда ортумак кезектер чүгле социализмниң оруунга төрээн чурттуң хамаарышпас чоруун чеьдип ап, оон бүдүрүкчү күштериниң болгаш культуразының көдүрлүүшкүнүн чеьдип ап болур деп чүвеге бүзүреп турарлар.

Төөгүге чаа үени ажыткан болгаш Ленин — Сталинның алдарлыг партиязының удуртулгазы-биле 1917 чылдың октябрьде чеьдип алдынган тиилелге хүн келген тудум-на улам-на ханы ужур-дузалыг болуп турар болгаш бүгү улустарга чаа перспективаларны берип турар.

Беш улуг күрүнелерниң — АКШ-тың, ССРЭ-ниң, Кыдат Улус Республиканың, Великобританияның болгаш Францияның аразынга — Тайбыңның Пактызын чарары дээш ССРЭ туржуп турар деп чүвени бүгү чурттарның ажылчы чоннары билип турарлар. Ол болза, анаа бүгү күрүнелерни катыштырарынга орукту ажыдар болгаш бүгү чурттарның аразынга тааржыр эконом харылзааларны хөгжүдеринге орукту салыр.

Испанияның Коммунистиг партиязының чингине секретари **Долорес Ибаррури** болза, Октябрьниң социалистиг Улуг революциязының байырлал бүрүзү — кижилерниң төөгүлүг хөгжүлдезинге болгаш медерелинге чечектелип турар час болур деп бодунуң үүлүнде медеглеп турар. Октябрьниң социалистиг революциязының байырлал бүрүзү бүгү делегейде дарлатырган болгаш кулдандырган массаларга чаа күштерни, чаа энергияны берип, боттарынга улуубиле идегээр чорукту оларга берип турар. Байырлал бүрүзү коммунизмниң тиилелгелиг чедиишкиннеринге оларның боттарының келир үезин, көргүзүп турар.

Оон аңгыда, «Алжирниң ажылчы чоннары Октябрь революциязының 34 чыл оюн байырлап турар» деп Алжирниң коммунистиг партиязының секретари **Ларби Бухалиниң**, «ССРЭ биске орукту айтып турар» деп, Тунисстиң коммунистиг партиязының секретари **Мохамед Эннафааның**, «Совет Эвилелинге бис үгле ынакшып турар бис» деп, Марокконуң коммунистиг партиязының секретари **Али Ятаның** үүлдерин, **Ян Маректиң** политиктиг үүлдерин болгаш делегейниң янзы-бүрү чурттарындан делгеренгей информацияны солуннуң дугаарында парлаан.

КНО-нуң Кол Ассамблеязының алдыгы сессиязы

АКШ-тың агрессчи чорудуушкуннарының болгаш өске чурттарның иштики херектеринге чаржалажыышкынының дугайында айтырыгны Кол Ассамблеяның хүннүң чугаалажыр айтырыынга киирерин ССРЭ-ниң төлээлери сүмелээн

ПАРИЖ. **(СЭТА-ның тускай корреспондентизи).** Ноябрьниң 22-де Совет Эвилелиниң төлээлериниң баштыңы А. Я. Вышинский КНО-нуң Кол Ассамблеязының 6-гы сессиязының даргазы Падилья Нервога чагаа чоруткан, ында чугаалап турары болза, «Совет Эвилелинге, Польшага, Чехословакияга, Венгрияга, Румынияга, Болгарияга, Албанияга, болгаш оон-даа өске демократтыг чурттарга болгаш ол чурттарның девискээрлериниң даштынга-даа чепсектиг бөлүктерже аңгы-аңгы кижилерни болгаш организацияларны элзидерин саң-хөөжүдеринге 100 миллион долларны төлевилеп турарыдан илереп турар Американың Катышкан Штаттарының агрессчи чорудуушкуннарының болгаш өске чурттарның иштики херектеринге оон киржилгезиниң дугайында» айтырыгны Кол Ассамблеяның 6-гы сессиязының хүннүң чугаалажыр айтырыынга бодунуң хевириниң талазыбиле чугула болгаш дүрген-даа болуп турар болганда киирер деп саналды ССРЭ-ниң төлээлери киирип тур.

Бо айтырыг талазы-биле тайылбыр бижикте чугаалап турары болза, АКШ-тың президентизи Трумэн 1951 чылдың октябрьниң 10-та «Айыл чок чорукту бот-боттарының аразынга хандырарының дугайында 1951 чылдың хоойлузунга» холунуң үжүүн салган. Ук хоойлуда айтып турары болза, «Совет Эвилелинде, Польшада, Чехословакияда, Венгрияда, Румынияда, Болгарияда, Албанияда... чурттап турар, кандыг-даа шилитинип алдынган-на кижилерни, азы ол чурттардан дезип үнген кижилерни Соңгу-атлантика керээзиниң организациязын деткиирингге, азы оон-биле өске сорулгаларга ажыглаары-биле чепсектиг күштериниң кезектеринге катыштырар» дээш, оларны саң-хөөжүдеринге 100 миллион долларны төлевилеп турар.

Ынчангаш ол хоойлу болза, адатынган чурттарның иштинге үрегдекчи болгаш диверсилиг ажыл-чорудулгаларны организастаарын, боттарының чурттарындан дезип үнгеш, АКШ-тың болгаш оон-даа өске чурттарның девискээрлеринде чаштынып турар Төрээн чурттуң өскерликчилерин болгаш дайын херектээннерин акша хөрөнгижидерин айтып турар ол чорук дээрге, Совет Эвилелинге болгаш улус-демократтыг чурттарга удур агрессчи чорук болуп турар деп тайылбыр бижикте оон ыңай айтып турар.

Өске күрүнелерниң иштики херектеринге Американың Катышкан Штаттарының ол шуут киржилгези болза, бүгү делегейниң эрге чурумунуң ниити чаңчыл болган хемчээлдерин, ол ышкаш КНО-нуң Уставының үдезин принциптерни үреп турары ол болур деп тайылбыр бижикте чугаалап турар.

Мындыг хоойлуну үндүрген чорук дээрге, ССРЭ-биле АКШ-тың аразынга дипломаттыг харылзааны тургузуп турганының үезинде, 1933 чылдың ноябрьниң 16-да чарган совет-америк дугуржулгада айтып турар хүлээлгелерни база-ла каржызы-биле хажыдып турар-дыр деп, ук тайылбыр бижикте база айтып турар.

ТИБЕТ АВТОНОМНУГ РАЙОННУҢ КУЛЬТУР ХӨГЖҮЛДЕЗИ

ШАНХАЙ. Сикан провинцияга Тибет национал автономнуг районнуң улус чазаан тургусканының соонда бир чыл дургузунда аңаа улуг-улуг культурлуг чаартылгалар болгулаан деп «Синьхуажибао» солун медээлээн.

Амгы үеде районда бир ортумак болгаш 55 эге школалар ажытынгылаан, ында 4.282 уруглар өөренип турарлар, ол болза, хосталыырының мурнунда турган школаларга өөренип турган уругларның санындан беш катап ажып турар. Тибет автономнуг районда ол ышкаш улуг улустуң школалары база ажытынгылаан.

(СЭТА).

Каирде студентилерниң чыскаалдары

КАИР. Исмаилияга англи шериглерниң үүлгеткени хоралакчы чорук-тарга удурланыышкынның демдээ болдурган, студентилерниң улуг чыскаалы ноябрьниң 20-де Каирге болган. Чыскаалганнар төп кудумчулар-биле эрткеннер, олар холдарында мындыг плакаттар ап чорааннар: «Египет империалистиг керээлерни чарарын күзевес!», «Бис Россия-биле найырал дугайында керээ чарарын негеп турар бис!», «Кыдат Улус Республиканың чазаан тооп көөрүн негеп тур бис!». Англия, Америка, Франция болгаш Турцияның чимзениишкиннеринге удурланган лозуннарны студентилер салып чорааннар. Мындыг кыйгы үннер үнүп турган: «Бистиң өөнүүвүс Россия делгерезин!».

Англи агрессияга удурланыышкынның демдээ болдурган чыскаалдар Каирниң өске районнарынга база болгулаан.

«Аль-Балаг» солуннуң медээлээнин ёзугаар алырга, ноябрьниң 19-та Танта хоорайга бүгү-ниити ажыл соксадыышкыны чарлатынган. Танта хоорайда өөредилге черлериниң сургуулдары кичээлдерин соксаткаш, шупту кудумчуга үнүп келгеш, англи империалистерге удур лозуннарны олар салып турганнар.

(СЭТА).

Египеттиң депутаттар палатазының хуралы

КАИР. Депутаттар палатазының ноябрь 19-тагы хуралынга депутаттар палатазының даргазы Гомаапаша санал киирген. Ол саналлы ёзугаар, Суэц каналдың зоназында англи шериглериниң үүлгедип турары араатанзыг чоруктарга удурланыышкынның угуулгазын бүгү чурттарның парламентилеринче чорудар деп ол хуралга шиитпирлээн.

(СЭТА).

Японияда ажыл соксадыышкынныг шимчээшкиннер

ШАНХАЙ. Токиодан медээлер ёзугаар алырга, Японияда электри станциялар ажылчыннарының ажыл соксадыышкынныг шимчээшкини үргүлчүлеп турар. Ноябрьниң 17-де электри станцияларының 115 муң ажылчыннары ажыл соксаткан болгаш олар ажыл төлевирин улгатырарын негеп турар. Ноябрьниң 15-тен 16-га чедир Токионуң электри станциязының 23 муң ажылчыннары, а ноябрь 16-да Хоккайдо ортулукта суг күжү-биле ажылдаар 4 электри станцияларның ажылчыннары ажыл соксатканнар. Японияның кол прокурорунуң эргелели ажыл соксатканнарга удур «шиитпирлиг хемчеглер» алыр деп кыжанып турза-даа, бүгүниити ажыл соксадыышкыны болган.

(СЭТА).

Сирий улус агрессчи блокка киржиринге удурланып турар

БЕЙРУТ. Соңгу-атлантика блокка немей АКШ-тың тургузуп турары «катышкан камгалал» дээр камгалалдың системазынга хамаарыштыр Сириянын чурттакчыларының саналын билип алыр сорулга-биле Дамаскада «Сарха» солун 8 муң чурттакчылардан санал айтырыын кылган. Сирияны ындыг блокка киирерринге удур 7.179 кижи саналдаан, 815 кижи дадагалзаан болгаш чүгле 6 кижи киирер деп саналдаан.

(СЭТА).

ИРАНДА АМЕРИК АЛБАДААШКЫН

ПАРИЖ. Франс Пресс агентилелиниң Тегеранда корреспондентизиниң дыңнатканы болза, Тегеранда АКШ-тың элчини Лой Гендерсон ноябрьниң 17-де иран хаанга ужурашкан. Иранның премьер-министри Мосаддыктың Египетке чорааны иран-америк хамаарылгазынга «багай саңлдар» таварыштырар деп элчин хаанга медеглээн.

(СЭТА).

Кореяда болуушкуннар

Улустуң армиязының Кол командылалының дыңнадыы

ПХЕНЬЯН. Кореяның Улус-Демократтыг Республиказының Улустуң армиязының Кол командылалының ноябрь 23-те медээлээни болза, Кореяның Улустуң армиязының катыжыышкыннары кыдат улустуң эки-турачы кезектериниң сырый деткимчези-биле америк-англи эжелекчилериниң болгаш лисынманчыларның шериглеринге удур камгалалдың кадыг дошкун тулчуушкуннарын бүгү фронтуларга чорударын үргүлчүлеп, оларга улуг чидириглерни таварыштырып турар.

Ноябрьниң 22-де чөөн фронтуга америк 7-ги болгаш 1-ги далайның чадаг шериг дивизияларының болгаш лисынманчы армияның 3-кү дивизиязының кезектери дыка хөй санныг самолёттарның болгаш артиллерияның күштүг деткимчези-биле Улустуң армиязының кезектеринче дөрт катап атакаларны чоруткан. Ынчалза-даа дайзын улуг чидириглерге таварышпышаан, ойтур шаптырган.

Барыын болгаш төп фронтуларга Улустуң армиязының кезектери дайзынга удур тулчуушкуннарны эрги туруштарга чорударын үргүлчүлеп турар.

Ноябрьниң 23-те Улустуң армиязының зениттиг кезектери болгаш дайзынның самолёттарын кедеп адар адыгжы-анчыларның отрядтары Саривонь, Хванчжу болгаш Вонсан районнарны бомбалап болгаш боолап турган дайзынның беш самолёттарын аңдара аткан.

• • •

ПХЕНЬЯН. Кореяның Улус-Демократтыг Республиказының Улустуң армиязының Кол командылалының ноябрь 24-те медээлээни болза, бүгү фронтуларга Кореяның Улустуң армиязының катыжыышкыннары кыдат улустуң эки-турачы кезектериниң сырый деткимчези-биле америк-англи эжелекчилериниң болгаш лисынманчыларның шериглеринге удур камгалалдың кадыг-дошкун тулчуушкуннарын чорударын үргүлчүлеп, оларга улуг чидириглерни таварыштырып турар.

Төп болгаш чөөн фронтуларга тустус участоктарга Улустуң армиязының катыжыышкыннары дайзынның кадыг-дошкун атакаларын ойтур шапкан.

(СЭТА).

Американнарга эжелеткен Сеулда

ПХЕНЬЯН. Америк агрессорларга эжелеткен Сеулда байдалдың дугайында Сеулдан дезип келген Ким Чен Чонуң чугаазын «Нодон Синмунъ» солун парлап үндүрген.

Мурнуу Кореяда өлүрүкчү чорук болгаш күчүлел хүн-бүрүнүң чүүлү апарган деп Ким Чен Чо чугаалаан. Мурнуу чүктүң оруктары бажың чоктар-биле долдунган. Чурттакчы чон аштап турар. Сеулда кара садыг өзүп турар, ында американнар уктардан эгелээш, боо-чепсекке чедир янзы-бүрү чүвелерни садыглап турарлар. Американнар чүвени улуска садыпкаш, ол садыпкан чүвезин чепсек-биле кыжанып тургаш дедир хунаап ап турар чоруктар удаа-дараа болуп турар. Интервентилерниң офицерлери болгаш солдаттары арагалап алган, хоорайга калчаалыг чоруктар кылып, тайбың чурттакчыларны боолагылап, кыстарны күштеп турарлар.

Ылаңгыя корей улустуң дайзыннары—япон самурайлар—хоорайның кудумчулары-биле база катап селгүүстеп кылаштажып турар чорукка Сеулдуң чурттакчылары кончуг киленнеп турар. Япон империалистер корейлерниң тынын камгалап алыкчызы болур деп лисынманчылар калбак пропаганданы чорудуп турар. Чалчаачы лисынманчы армияның офицерлери ажыы-биле японнап чугаалажып турарлар.

(СЭТА).

ФРАНЦИЯДА ҮЕРЛЭЭШКИН

ПАРИЖ. Монсо-ле Мин районда үерлээшкинниң түңнелинде үүс-үүс гектар черлер болгаш муң-муң бажыңнар сугга алыскан деп Франс Пресс агентилели дыңнаткан. Францияга ындыг улуг үер 1930 чылдан бээр болуп көрбээн.

(СЭТА).

Харыысалгалыг редактор О.А. ТОЛГАР-ООЛ.

Кызыл хоорайның № 7173 Төп ажаалга кассазы 1951 чылдың декабрь 1-ден эгелеп эртенгиниң 8 шактан кежээкиниң 19 шак 30 минутага чедир ажылдаар.

Төп ажаалга кассазы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың, 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң—3—62; харыысалгалыг редакторнуң оралакчызының, партия амыдыралының, культура килдистериниң—3—88; харыысалгалыг секретарьниң—4—98; пропаганда болгаш агитация, көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чагаа килдистериниң—3—68; иштики информация, бухгалтериянның—3—65.

Б01974. Облкүүскомнуң типографиязы